

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Had- és Rendészettudományi Szekció

Budapest, 2013. április 16-18.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

**A gyenge macedón államiség biztonságpolitikai következményei
Magyarországra nézve**

„vér és méz”

2012.december

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Történelmi áttekintés	5
3. A szomszédos államokhoz való viszony	12
3.1 Görögország	12
3.2 Bulgária	17
3.3 Szerbia.....	20
3.4 Albánia és Koszovó	23
4. Nemzetközi műveletek Macedóniában 2001-től.....	28
4.1 NATO	28
4.2 Az Európai Unió részvétele.....	30
5. A macedón állam és gazdaság	32
6. Biztonságpolitikai következmények Magyarországra nézve	34
7. Összegzés	37
8. Felhasznált irodalom.....	39

1. Bevezetés

Tanulmányom témájául a tőlünk nem is olyan távol eső Macedóniát választottam, első sorban személyes kötődésem miatt, 2001-2005 volt szerencsém négy az életemben meghatározó fontosságú évet eltöltenem, másrészt pedig úgy vélem, annak ellenére, hogy a Dél-szláv Háború és Koszovó függetlenedése óta viszonylag elcsendesült a balkánon tomboló vihar, nem hagyhatjuk magára Európa egyik leginstabilabb, gyenge és bukott államokkal teli régióját. A magyar szerepvállalást különösen elengedhetetlennek tartom, hiszen államunk biztonsága és érdekei kapcsolódnak az itt található több országhoz is. Nem beszélve arról, hogy az itt lezajló események közvetlenül, vagy akár közvetetten is fenyegetést jelenthetnek hazánk és a környező államok biztonságára.

Államok elgyengülése vagy működésképtelenné válása nem újdonságként jelentkezik a történelemben. Ez a jelenség általában akkor következik be, amikor egy állam nem, vagy csak korlátozottan képes ellátni állami funkcióit, tehát az erőszak monopóliumának ellenőrzését, a szociális- és közigazgatási rendszer fenntartását, a saját területe feletti kontroll és az állampolgárok szabadságjogainak védelmét.¹ De nem csak a harmadik világbeli államok lehetnek ebben az értelemben véve gyengék. A Szovjetunió és Jugoszlávia felbomlása közel húsz államnak a létrejöttét eredményezte, melyek többségének nincs tapasztalata az egyéni kormányzásban. A kilencvenes évek elején a nemzetközi közösség csak remélhette, hogy többségük sikeresen veszi majd az új akadályokat, mint például a korlátozott gazdasági kilátásokat és a felszín alól előtörő etnikai viszályokat.² Az, hogy ez a kilencvenes években kialakult új rendszer a balkánon mennyire lesz tartós, napjaink történései kiválóan igazolják. Nem elég az, hogy az egykori Jugoszlávia öt államra bomlott, azóta még Montenegró 2006-ban és Koszovó 2008-ban vált le és függetlenedett Szerbiától.

A bukott államisággal komolyabban csak a hidegháború utáni években kezdtek el foglalkozni, első sorban Gerald Helman és Steven Ratner „Saving Failed States” című tanulmánya, amikor felborult az az egyensúly, amit a két szuperhatalom egymással való versengése tartott fent. Így lehetett az, hogy amikor megszűnt a közös külső ellenség, ami

¹ Marsai Viktor, Az államkudarc jelensége a nemzetközi rendszerben, p.2

² HELMAN, Gerald B. – RATNER, Steven R. 1993: Saving Failed States. *Foreign Policy*, http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/21/saving_failed_states?page=0,1, Megtekintve: 2012

valamelyest féken tartotta, többek között az etnikai és vallási ellentéteket, Jugoszlávia tagállamai között 1991-ben kirobbanhatott a háború.

A Fund for Peace és a Foreign Policy 2005-ben létre hozta a failed states index-et és azóta évente adnak ki értékeléseket a világ 177 államáról tizenkettő szempont alapján. (demográfiai nyomás, belső menekültek tömeges mozgása, csoportsérelmek és folyamatos elvándorlás egyenlőtlen gazdasági fejlődés, hirtelen vagy súlyos gazdasági hanyatlás, állam delegitimizálódása, közszolgáltatások folyamatos romlása, jogrend felfüggesztése vagy tetszőleges alkalmazása, emberi jogok széleskörű megsértése, biztonsági szolgálatok ellenőrizetlen működése, eliteszoportok megosztottsága, más államok vagy külső szereplők beavatkozása).³ Viszont, annak ellenére, hogy hasznos információkat tesz elérhetővé számunkra, kritikával kell fogadnunk ezt a rangsorolást, mivel minden évben, tehát 2012-ben is, a világ országainak kétharmada a „határeset” vagy a „veszélyeztetett” kategóriába került besorolásra. Felmerülhet a kérdés, hogy mennyire mondható alkalmazhatónak vagy pontosnak egy olyan statisztika, ami a világ többségére nem igaz.⁴ Ezen kívül figyelembe vesz olyan tényezőket is, amik nincsenek közvetlenül hatással egy ország működésére. Ezért is használom a „bukott állam” helyett inkább a „gyenge államiság” fogalmát, mivel a legtöbb esetben az ország maga jól működik, csak nem úgy érvényesülnek, például az emberi jogok tiszteletben tartása, mint egyes nyugat-európai államban. Mindazonáltal a lista, ha nem is pontos, de jelzésértékű.

2008 óta Macedónia egy pozitív utat járt be ezen a listán, mivel a veszélyeztetett kategóriába tartozó 95. helyről felkerült az éppen, hogy határesethez tartozó 109. helyre.⁵ Ezek az adatok, annak ellenére, hogy kétségtelenül pozitív tendenciát mutatnak, megtevesztőek lehetnek egyesek számára, mivel az ország továbbra is válság közeli helyzetben van.

Tanulmányomban azt szeretném bemutatni, hogy milyen utat járt be a történelem során ez a kicsi ország, hiszen ez a jelenlegi konfliktusok és problémák megértéséhez elengedhetetlen. Továbbá vizsgálni fogom, hogyan jutott el jelenlegi helyzetéhez, milyen régi és új kihívásokkal kell megküzdenie minden nap, hogy a nemzetközi közösség miként próbál

³ About the Failed States Index, <http://www.fundforpeace.org/global/?q=fsi-about> Megtekintve: 2012

⁴ Csiki, Nemzet és biztonság, A failed states index 2009, p. 93

⁵ The Failed States Index 2008 <http://www.fundforpeace.org/global/?q=fsi-grid2008>, Megtekintve: 2012, The Failed States Index 2012 Interactive Grid <http://www.fundforpeace.org/global/?q=fsi-grid2012>, Megtekintve: 2012

ezeket segíteni, ezeket mérsékelni és, hogy mindezek milyen hatással vannak Magyarországra.

2. Történelmi áttekintés

A macedón történetírás egészen Kr.e. körülbelül 700-ig, az ókori macedón királyságig vezet vissza történelmüket. Úgy tartják, hogy őseik, egy a görögöktől teljesen független népként léteztek Hellász északi részén. Ennek ellenére elismerik, hogy a görögöktől etnikailag nem állhattak távol, bár inkább az illíriaiakat tartották legközelebbi rokonaiknak.⁶ Ez persze szöges ellentétben áll azzal a mai is képviselt görög állásponttal, miszerint a macedónok teljes mértékben, tehát kulturálisan és nyelvileg is görögök voltak.⁷ Ez a történelmi ellentmondás is nagy szerepet játszik a két ország közötti névvitában, de ez a kérdést a dolgozat során majd egy későbbi fejezetben lesz bővebben tárgyalva. Macedónia II. Philippos uralkodása alatt, Kr.e. 359-336, vált erős állammá. Elfoglalta vagy szövetségessé tette a királysága körül élő népeket, első sorban a trákokat, görögöket, és az illíriaiakat. Halála után fia, III. Nagy Sándor, Kr.e. 356-323, vette át helyét a trónon, aki alatt a birodalom a legnagyobb kiterjedését érte el. De ez a birodalom nem volt hosszú életű, mivel halála után tábornokai egymás ellen fordultak a birodalom irányításáért. Lényegében négy részre lett felosztva ez a Hellásztól, Egyiptomtól, Indiáig terjedő birodalom.⁸

Róma felemelkedése ellen már nem tudtak fellépni a szétagolt királyságok, így kivétel nélkül mindegyik beolvadt a római birodalomba. A legutolsó, Egyiptom volt, Kr.e. 30-ban.⁹ A Római Birodalom kettészakadásával újból vezető szerephez juthattak a macedónok, hiszen 867-1056-ig egy macedón dinasztia uralkodott a keleti birodalomban.¹⁰ Bukását követően a 15. század során Macedónia, Görögország és az egész Balkán a Török Birodalom fennhatósága alá került. Ezt követően Macedónia csak földrajzi fogalom volt ahol szlávok,

⁶ George Rawlinson, History of Macedonia, 1899, Part I.

<http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/Rawlinson.html>, Megtekintve: 2012

⁷ Nystazopoulou-Pelekidou, A historical survey of the Macedonian question, On scientific truth about Macedonia, 1993, p.3-8

⁸ Philip of Macedon Philip II of Macedon Biography

<http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/PhilipofMacedon.html>, Megtekintve: 2012

⁹ Alexander the Great of Macedon

Biography, <http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>, Megtekintve: 2012

¹⁰ The Macedonian Emperors of Byzantium,

<http://www.historyofmacedonia.org/RomanMacedonia/macedonianemperors.html>, Megtekintve: 2012

görögök és törökök mellett albánok, vlachok, zsidók és cigányok is nagy számban éltek. A terület mai földrajzi körülhatárolása nem könnyű feladat, mivel a jugoszlávok és a görögök politikai megfontolásból máshol húzták meg Macedónia északi és déli határait. Általában a Sar-hegység – Rila – Nyugati-Rodope – Meszta – Nesztosz folyó Égei-tenger – Olimposz – Grammosz – Ohridi-tó által közrefogott területet nevezik Macedóniának. Ennek megfelelően Jugoszlávia megalakulását követően 49%-a Görögországhoz, 38%-a Jugoszláviához, 10%-a Bulgáriához és 3%-a Albániához tartozott.¹¹

A közel ötszáz éves török uralom soha nem látott törést hozott a térség gazdasági, kulturális és kommunikációs fejlődésében.¹² Eme folyamatnak a 19. század végén életre kapó balkáni nacionalista mozgalmak alapozták meg a végzetét. Ahogy a Török Birodalom folyamatosan hanyatlott, a függetlenségüket kivívó államok, Görögország, Szerbia és Bulgária, mind arra törekedtek, hogy minél nagyobb szeletet kihalassanak az egyre jobban visszahúzódó török területekből, így Macedóniából is. Mindhárom nemzet a magáénak tudta be e régió feletti fennhatóságát és különböző módszerekkel igyekeztek előnyösebb helyzetbe kerülni ahhoz, hogy mikor a törököknek végleg le kell mondaniuk a térség feletti uralmukról, ők minél nagyobb területeket szerezzenek maguknak. Ezek a módszerek széles skálán mozogtak, az iskolák és templomok építésétől, hogy megváltoztassák az adott régióban élő emberek nyelvi és vallási identitását, a különböző gerilla csoportok finanszírozásáig.¹³

Az 1912-es és 1913-as balkáni háborúkat megelőzően a négy balkáni állam: Crna Gora (Montenegró), Szerbia, Görögország és Bulgária megegyezésére került sor az európai török területek felszabadítására és, győzelem esetén, az új határok meghúzására. Macedóniával kapcsolatban született egy titkos bolgár-szerb megállapodás, amiből kizárták Görögországot. Úgy rendelkeztek, hogy a Sar – Rodope – Égei tenger – Ohridi-tó által határolt területeket önálló állammá alakítják. Viszont, ha ez nem valósulhat meg, akkor a terület déli része Bulgáriához kerül, északi negyede Szerbiához és a maradék középső területek hovatartozását illetően kikérlik az orosz cár véleményét.¹⁴ A harcok döntő többsége macedón területeken és a trák fronton folyt. A háborúból jócskán kivették a részüket a macedónok saját csapataikkal, főként a török erők elterelésében és megtévesztésében vették ki

¹¹ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p. 184

¹² Evidence of Macedonian in the Ottoman Period, <http://www.historyofmacedonia.org/OttomanMacedonia/OttomanEvidence.html>, Megtekintve: 2012

¹³ Macedonia, The Ottoman Empire, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/354223/Macedonia/42800/The-Ottoman-Empire?anchor=ref476755>, Megtekintve: 2012

¹⁴ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p. 186

a részüket. Ezen kívül harcoltak a bolgár, a szerb és a görög hadseregekben is. A hadi és diplomáciai események azonban nem terv szerint alakultak a balkáni államok számára. Annak ellenére, hogy a bolgár csapatok a török főerőket sikeresen viaszorították, nem tudták biztosítani a szerbekkel előre megállapodott területek ellenőrzését. A szerb és montenegrói csapatok nem foglalhatták el Albániát az Osztrák-Magyar Monarchia és Olaszország tiltakozásai miatt, így ők szállták meg Macedónia nagyobb részét. A szalonikiért folyó versenyfutásban a görög csapatok csak pár órával korábban vonultak be a bolgár erők előtt, ami eldöntötte a térség hovatartozását.¹⁵ A titokban megegyezett felek szerződösszegésre hivatkozva egymás ellen fordultak és alig egy évre a törökök elleni győzelemre kitört a második balkáni háború. Ezúttal Bulgária egyedül vette fel a harcot volt szövetségeseivel, a Török Birodalommal és Romániával. A bolgár vereséget a bukaresti béke zárta le, ami a mainál kedvezőbb területelosztást tartalmazott, mivel jelentős ékei-tengeri partszakaszra és egy kisebb macedóniai területre (Pirin és Strumica környéke) tett szert Bulgária. Macedónia nagyobb része, az első balkáni háborút megelőző titkos megállapodással ellentétben, Szerbiához került, aki így kétszeresére növelte területe nagyságát. Görögország pedig megkapta a Macedónia legnagyobb déli részét.

Macedónia felosztása az első balkáni háború után¹⁶

Így, e háború után sem következett be a macedón függetlenség, hanem mindhárom területen erősen érvényesült az új hatalom akarata és igyekeztek minél jobban saját nemzetükbe beolvasztani a macedón lakosságot. Ez gyakran erőszakos tisztogatásokba is

¹⁵ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p. 186

¹⁶ The partition of Macedonia and its consequences, <http://www.historyofmacedonia.org/MacedonianGreekConflict/conflict.html>, Megtekintve: 2012

átcsapott, mint például mikor 1913 júniusában a görög hadsereg porig rombolta a macedónok lakta Kukush (mai nevén Kilkis) városát.¹⁷ Ebben az egy dologban megegyezett a három állam macedónokkal szembeni politikája. Sehol sem ismerték el őket, mint önálló népet. Jugoszláviában szerbeknek tekintették őket. A szkopjei tudományos társaságok és az egyetem közleményei szerb nyelven jelentek meg. Görögországban csak a hellén tudattal rendelkező szlávokat ismerték el és az 1930-as évek, s a majdani katonai diktatúrák is tiltották és büntették a szláv beszédet.¹⁸

Az első világháborút lezáró békéket követően Macedónia területén tovább folyt a harc a függetlenségért. A 19. század végén létrehozott Belső Macedóniai Forradalmi Szervezet (IMRO, macedónul VMRO) bal és jobboldali megosztottsággal küzdött. A kommunista vezetés alatt álló IMRO frakció a balkáni államszövetség felállítását hirdette meg programjaként, aminek a Macedón Köztársaság is egyenrangú tagja lenne. Azt a Marx és Engels féle elképzelés tűzték ki céljukként, miszerint a Balkán felszabadítása, a társadalmi átalakulás, a gazdasági fejlődés és politikai konszolidáció, a macedón kérdéssel együtt, csak egy demokratikus balkáni államszövetség kialakításával valósulhatna meg. Az Iszakra nevű lap 1903-ban megjelent egyik cikkében, a macedóniai származású bolgár forradalmár, Dimitar Blagoev írta, hogy a macedón és a balkáni kérdés megoldását egy szerb, bolgár macedón konföderáció alapozhatná meg. Az IMRO jobboldali irányzata a Bulgáriához való csatlakozást tűzte ki céljául. 1925-ben létrejött saját újsága a „Makedonsko Delo”, a „macedón ügy”, amit egészen 1938-ig ki is adtak. Az IMRO leglátványosabb akciója Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter meggyilkolása volt.¹⁹ Ezen kívül sikerült elérnie a mozgalomnak, hogy az elkövetkező időkre megalapozta és megszilárdította a macedón nemzettudatot és buzdította a szétszakadt ország különböző területein élő nemzettársakat az ellenállásra. Ebben az IMRO-n kívül nagy szerepet játszott a világ különböző részein élő macedón diaszpórák, első sorban Európa többi részén és észak és dél Amerikában, publikációs és hagyományörző tevékenységei is.²⁰

A második világháború is szintén érzékenyen érintette a Vardar vidékén élő macedónokat, mivel a Jugoszláv Királyság 1941. április 17-i kapitulálását követően, az országrészt felosztották, javarészt a bolgárok és az olaszok között. Még ezen év október 11-én

¹⁷ The Balkan Wars and the Partition of Macedonia,
<http://www.historyofmacedonia.org/PartitionedMacedonia/BalkanWars.html>, Megtekintve: 2012

¹⁸ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p. 187

¹⁹ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p.187

²⁰ The Idea of Macedonian Liberation between the Two World Wars,
<http://www.historyofmacedonia.org/PartitionedMacedonia/MacedonianLiberation.html>, Megtekintve: 2012

megkezdődött hivatalosan is a fegyveres ellenállás. 1943-ra több országrészt is sikeresen felszabadítottak, például Kumanovo és Tikvesh környékét. Ezzel egyidőben egy népi kormányzat is alakulóban volt, az ASNOM (magyarul: Antifasiszta Gyülekezet a Macedón Nemzeti Felszabadításért) aminek aktívan tevékenykedő bírói szervei, egészségügyi testülete és katonái 1944. augusztus 2-án az első ülésükön kikiáltották a macedón államot, mint egy, a Jugoszláv Szövetségi Népköztársasághoz tartozó tagállamot. Az első alkotmány 1946. december 31-én került elfogadásra, amiben egyben az ország új nevét is meghatározták, Macedón Népköztársaság. Az új keletű bolgár, az 1878 után átvett orosz és részben a szerb szavak kiirtásával megalkották a macedón irodalmi nyelvet, rögzítették helyesírási szabályait és ez lett a vardari Macedónia hivatalos nyelve. A korábban már említett balkáni államszövetség, és az arról szóló tárgyalások már 1944-ben elkezdődtek és 1948 februárjáig eltartottak. Ebben az első lépés a jugoszláv-bolgár államszövetség lett volna. Azonban hamar kiderült, hogy alapvetően különbözik a két ország elképzelése egy ilyen szövetségről. A jugoszláv elképzelés szerint Bulgária, mint hetedik tagállam csatlakozna a szövetségi köztársasághoz. A bolgár elképzelés viszont ragaszkodott egy dualisztikus államszervezet létrehozásához.²¹ Az 1947-es bledi tárgyalásokon határozat született a jugoszláv-bolgár vámunióról, a macedón területek egyesítéséről és az államszövetség megteremtéséről is. Ennek értelmében a Macedón Népköztársasághoz csatolnák a bulgáriai és a görög macedón lakta területeket is. Kompenzációként Jugoszláviától visszacsatolnák Bulgáriához az első világháború után elvesztett keskeny bolgár lakta sávot Dél-Szerbiában, Görögországhoz pedig Nyugat-Trákiát, kijáráttal az Égei-tengerhez.²² Ezt az elképzelést azonban 1948. január 28-án a Pravda-cikk értelmében elvetették. Ennek ellenére Bulgáriának 1956-ig nem változott az álláspontja a macedón kérdést illetően, az után viszont egyértelműen nacionalista nagybolgár szempontból közelítették meg. A vardari Macedóniában és az égei területeken élő szlávokat bolgároknak nyilvánították. Ez érdekes fordulatként jelentkezett mivel az 1944 és 1948 közötti időszakban a Macedónia egyesítését és ez által a balkáni államszövetséget előkészítendő, többszáz Vardar-vidéki tanító és kultúrmunkás érkezett a Pirin-vidékre, azzal a céllal, hogy az ottani lakosságban is felébresszék a macedón nemzeti érzést. Hamar megromlott a viszonyuk Jugoszláviával és a két ország bilaterális kapcsolatát nagyban meghatározta és befolyásolta a macedón kérdés. A Szovjet Unió nem támogatta a bolgár érdekeket egy esetleges határmódosításra, nehogy a magyarokban is felmerüljenek hasonló

²¹ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p. 191

²² Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p.191

gondolatok Csehszlovákia és Romániával szemben.²³ Bulgária igyekezett Magyarországot is bevonni a kérdés rendezésébe. Kísérletet tettek a magyarok szimpátiáját kiváltani olyan hasonlatokkal, mint például Macedónia olyan a bolgárok számára, mint Magyarországnak Erdély, ezen kívül közös fellépésre is hajlandóak lettek volna Jugoszlávia ellen a Vajdaságért. Az ajánlásoknak az akkori magyar vezetés visszautasította, mivel az európai határok sérthetlensége és a területi követelések elvetése mellett állt. Ezen kívül nem volt érdek a Jugoszláviával való jószomszédi viszony megrontása, már csak azért sem, mert a Vajdaságban élt viszonylag a legjobban a határon túli magyarság.²⁴ A Macedón Népköztársaság nevét egészen 1963. április 7-ig viselte, amikor az ország megváltoztatták Macedón Szocialista Köztársaságra. Ezen a néven egészen Jugoszlávia dezintegrációjáig volt ismert. Azóta Macedón Köztársaságnak nevezik, de a Görögországgal mai napig fennálló névvita miatt az ENSZ-be csak FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia), az az, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságként nyert felvételt.²⁵ Viszont az ország megalakulását követően nem csak Görögországgal, hanem az összes többi vele határos országgal is valamilyen konfliktusa alakult ki. Bulgária az első között volt, akik elismerték Macedóniát. Ők elismerik a macedónokat, mint önálló népet, ennek ellenére a saját nemzeti egységük részeként tekintenek rájuk és a macedón nyelvet nem ismerik el, azt a bolgár egyik változatának tartják. Az 1990-es évek elején ez komoly nézeteltérésekhez és a bilaterális kapcsolatok gyengeségéhez vezettek. A mai napig előfordulnak kisebb, nagyobb nézeteltérések, de ez mostanra már jelentősen mérséklődött. Szerbia a bolgárokhoz hasonlóan sajátjának gondolta Macedónia területét, de mivel jelentősebb szerb kisebbség nem élt, és nem is él a mai napig sem a térségben, ezért kénytelenek voltak lemondani erről a területről. A fő konfliktusuk viszont az egyházak között tombolt, mivel a szerb ortodox egyház meggyőződése szerint az önálló macedón ortodox egyház nem létezik. Ez a politikai szinteken folytatott vita a mai napig nehezíti a két ország egymással való kapcsolatát. Az Albániával való államközi viszonyok tekinthetők a legpozitívabbnak, mivel Macedónia függetlenedése óta az albán állam hivatalosan elhatárolódik a szeparatista albánok pán-albán eszméitől.²⁶

Macedónia, a többi volt jugoszláv tagállammal ellentétben, békésen nyerte el függetlenségét 1990 és 1991 között. A Jugoszláv Néphadsereg kivonulása 1992. március 26-27-én fejeződött be. A függetlenséghez vezető út nem csak politikai síkon folyt, hanem

²³ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p.194

²⁴ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p.203

²⁵ Admission of the State whose application is contained in document A/47/876-S/25147 to membership in the United Nations, <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r225.htm>, Megtekintve: 2012

²⁶ Pap Norbert, Reményi Péter, Végh Andor, Ország tanulmány: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, p. 2

társadalmi és gazdasági reformok sorozata követte egymást. Az 1974-es alkotmányt és annak módosításait 1990 szeptemberében fogadta el a macedón parlament. Ez tartalmazta a macedón nép önrendelkezéshez való jogát, beleértve a Jugoszláviától való elszakadás jogát is. Az új szavazási törvénnyel összhangban, 1990. november 11-én tartották az első demokratikus választásokat, amiben több politikai párt is képviseltette magát. A szavazást végül az IMRO-DPMNE (macedónul VMRO-DPMNE) koalíció nyerte, 120-ból 38 helyet kaptak a parlamentben. Ezt követően 1991. szeptember 8-án népszavazást tartottak Macedónia jövőjéről. A szavazók döntő többsége a szuverenitás és a függetlenség mellett szavazott. A nép ezen akaratát a szavazást követően kilenc nappal, szeptember 17-én hozták nyilvánosságra, megerősítve Macedónia függetlenséghez való akaratát.²⁷

A függetlenség elnyerésétől napjainkig két nagyobb párt rivalizálása figyelhető meg a kormányok alakításáért. Az egyik, a már korábban említett IMRO-DPMNE, ami jelenleg is kormányon van. Magukra, a már szintén említett IMRO utódjaként tekintenek. Orientációja jobb-középre és egy keresztény-demokrata irányzatra tehető. Az ország NATO-hoz és az EU-hoz való csatlakozást támogatják. A párt 1990-es megalapítását követően nem mutatott hajlandóságot koalícióba lépni albán etnikai pártokkal így az ország első önálló választását nem sikerült megnyerniük. Az 1998-as választásokon azonban megváltozott politikájuknak köszönhetően és az Albán Demokrata Párttal való koalícióra lépésükkel kormányt alakíthattak. A 2002-ig tartó mandátum lejártát követően legközelebb 2006-ban került hatalomra, amit azóta is tart.

A legnagyobb ellenzéki párt, az egykori kommunista párt utódja, a Macedón Szociáldemokrata Szövetség (Social-Democratic Alliance of Macedonia – SDSM). Orientációját tekintve, a gazdaság terén liberális, a nemzetközi közösséggel való együttműködésre fekteti a hangsúlyt, rugalmasságra és viszonylagos engedékenységre törekszik a Görögországgal fennálló névvita kapcsán a NATO, majd az Európai Unió tagság érdekében. Ezen kívül a kisebbségekkel, első sorban az albánokkal, történő megbékélés a céljuk. Hatalmon 1992-1998-ig, illetve 2002-2006-ig voltak.

Az albán pártok jelentősége sem elhanyagolható, hiszen nélkülük kormányt a 2000-es évek eleje óta nem alakítottak. A legnagyobb albán párt, a Demokrata Unió az Integrációért (DUI), 2002-ben alapították a 2001-es konfliktus idején harcolt albán gerillák vezetői. A párt

²⁷Republic of Macedonia - From a Member State of the Yugoslav Federation to a Sovereign and Independent State <http://www.historyofmacedonia.org/IndependentMacedonia/RepublicofMacedonia.html>, Megtekintve: 2012

elsődleges célja az Ohridi Keretegyezmény teljes bevezetése, ami lezárta a 2001-es etnikai konfliktust és nagyobb szabadságot és jogokat biztosított a macedóniai albán kisebbségnek. 2002-2006-ig a Szociáldemokrata koalíció tagjaként került be a parlamentbe. A 2008-as előrehozott választásokon azonban már az IMRO-DPMNE koalícióval alakított kormányt.

A másik nagy befolyással bíró párt, az Albán Demokrata Párt (DPA). Megalakulása 1997-re tehető, két kisebb albán párt egyesülését követően. Hagyományosan az IMRO-DPMNE partnerpártjaként került be a parlamentbe, bár a párton belüli 2007-es vezető váltást követően egyre nyíltabban kritizálta az IMRO-DPMNE koalíciót, mivel úgy vélték az ellenzékben lévő másik albán párttal szimpatizálnak. Ez abban nyilvánult meg, hogy a kormány több, a DUI által kezdeményezett törvényjavaslatot is elfogadott. A 2008-as választások alkalmával a DUI-t felkérte az IMRO-DPMNE a koalícióhoz való csatlakozáshoz. Azzal is magyarázható ez a lépés, hogy a DUI sokkal nagyobb népszerűséggel bírt az albánok körében. Ezt követően a DPA tevékenysége nagyrészt a parlament bojkottálásában nyilvánult meg.²⁸

Ahogy azt a történelmi bevezető is bemutatta, önálló macedón állam az ókor óta nem létezett. A különböző birodalmakba, majd államokba való betagozottság nem tette lehetségessé az állami hagyomány kialakulását, ami a mai napig komoly korlátokat támaszt az ország fejlődése elé. Továbbá a szomszédos államokkal való kapcsolatait is mélyen befolyásolja, hiszen a függetlenség elnyerése óta számos alkalommal megkérdőjeleződött Macedónia legitimitása. A kialakult helyzet átláthatósága érdekében említést kell tenni a szomszédos országokkal fennálló konfliktusokról és kapcsolatokról. Mindezt a következő fejezetben fogom vizsgálni országonként.

3. A szomszédos államokhoz való viszony

3.1 Görögország

A két ország közötti konfliktust elsősorban a történetírásban és az identitástudatban való ellentétek és ellentmondások adják. Ebben a fejezetben bemutatom a két állam közötti konfliktust és annak lezajlását az 1990-es évek elejétől a közepéig.

²⁸ Key political parties in Macedonia, <http://www.balkaninsight.com/en/article/who-is-who-political-parties-in-macedonia>, megtekintve: 2012

A görög álláspont szerint az ókori macedónok, mind etnikailag és kulturálisan görögök voltak. Állításuk szerint azért merülhetett fel későbbi történelemkutatók szerint a macedónok etnikai hovatartozása, mert rosszul interpretálták az ókorból fennmaradt írásokat és idézeteket.²⁹ M. Nystazopoulou-Pelekidou, az Ionannina-i egyetem ókori történeti professzora szerint a macedónok etnikai hovatartozása azért nem kérdőjeleződött meg az ókorban, mert görögök voltak. Véleménye szerint a szkopjei történészek rosszul értelmezik az athéni Démoszthenész azon állítását, miszerint II. Philippos, macedón királyt, egy barbárnak nevezte. A görög történészek szerint Démoszthenész ezt úgy értette, hogy a macedón király kultúráját és műveltségét tekintve elmarad a görögökéhez képest. Ezen kívül megemlíti azt a szempontot is, hogy amikor ez a kijelentés elhangozhatott, a macedónok expanzív külpolitikát folytattak, és sorra foglalták el a görög városokat, ezért igyekezhetett Démoszthenész egy macedónellenes hangulatot teremteni városában, mert attól tartott, hogy II. Philippos hellászi térnyerése majd az athéni politikai és kulturális élet gyökeres megváltozásához vezetne.³⁰

A római, bizánci, majd a török uralom elnyomta a két nép közötti ellentmondásokat, amik majd csak a 19. században megjelenő nacionalizmus által került újra napirendre. 1896-ban megalakult az IMRO,³¹ aminek célja a török uralomtól való felszabadulás volt. Viszont a 20. század javarészt meghatározó jugoszláviai tagállamság alatt nem tudott érvényesülni a mozgalom. Csak Jugoszlávia felbomlása után és az 1991. szeptember 8-i népszavását követően adódott a macedónoknak egy újabb esély az önrendelkezésre.

Ennek a következménye viszont az volt, hogy az újonnan megalakult Macedón Köztársaságnak azonnali konfliktusa keletkezett déli szomszédjával. Görögországnak nem állt érdekében, hogy a volt jugoszláv köztársaság ezen a néven nemzetközileg is el legyen ismerve. Ennek az okai a következők. Az athéni kormányzat attól tartott, hogy a Macedón Köztársaság majd területi követelésekkel lép fel vele szemben, mivel Macedónia a történelem nagyobbik része során nem csak egy ország neve volt, hanem egy egész régióé, ami magába foglalja a mai Görögország északi tartományát, Blagoevgrad megyét Bulgária délnyugati részén és kis területeket a mai Albánia és Szerbia területén. Ezt a területet a második balkáni háború utáni bukaresti egyezményben, 1913. augusztus 10, osztották fel, aminek 51.1%-át

²⁹ Nystazopoulou-Pelekidou, A historical survey of the Macedonian question, On scientific truth about Macedonia, 1993, p.3

³⁰ Nystazopoulou-Pelekidou, A historical survey of the macedonian question, On scientific truth about Macedonia, 1993, p.5-6

³¹ Belső Macedóniai Forradalmi Szervezet

kapta Görögország, 39.5%-át Szerbia és 10.4%-át Bulgária.³² Az aggodalmukat még jobban megalapozta, hogy az 1991 novemberében elfogadott macedón alkotmány 3. cikke kimondta, hogy a Macedón Köztársaság határait csak az alkotmánnyal összhangban lehet megváltoztatni, a 49. cikk pedig, hogy a Köztársaság gondoskodik a környező országokban élő macedón kisebbségekről.³³ Miután az Európai Közösség is elkezdett foglalkozni a macedón kérdéssel 1991 decemberében, az alkotmányt átvizsgálták és kiegészítették a görög kormány feltételei szerint. Ezen feltételek értelmében a 3. cikkhez hozzátették, hogy a Macedón Köztársaságnak nincsenek területi követelései a szomszédos országokkal szemben. A határmódosítások csak alkotmánnyal, a szabad akarattal és a nemzetközileg elismert normákkal összhangban történhetnek. A 49. cikket kiegészítették a következő mondattal: a Köztársaság nem sérti más szuverén államok jogait és nem avatkozik be belügyeikbe.³⁴ A görög miniszterelnök, K. Mitsotakis, Macedónia függetlenedését egy újonnan jelentkező fenyegetésnek nevezte és felszólított arra, egyben a macedónoknak is utalást tett, hogy az egyetlen lehetőség az, ha a két ország békés koegzisztenciára törekszik.³⁵ Ezt a „fenyegetést” semmiféleképpen nem hagyományos katonai fenyegetésként kell értelmezni, hiszen a két ország erőviszonya közel sem hasonlítható össze. Görögország 10 millió lakosával szemben Macedóniának csupán 2 millió lakosa volt. A haderőt és azok felszereltségét tekintve a macedón haderő 10,000 fővel és könnyű fegyverzettel rendelkezett, míg a modern görög haderő lélekszáma megközelítette a 170,000 főt. Ezen kívül Görögország élvezte a NATO és a Nyugat Európai Unió (WEU) biztonsági garanciáit.³⁶ Politikájuk megindokolása és legitimálásaként Mitsotakis a görög parlament 1993. március 27-i ülésén a következőket mondta:

„Görögország földrajzi értelemben egy balkáni állam, de nem akar a balkánhoz tartozni. Görögországnak erkölcsileg kiemelkedő, stabilitást és békét szorgalmazó politikát kell folytatnia a balkánon. Görögországnak muszáj, ameddig csak lehet, azon hatalom

³² Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch?, p. 65

³³ Macedonia – Constitution, Article 3, Article 49, http://www.servat.unibe.ch/icl/mk00000_.html, Megtekintve: 2012

³⁴ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p. 66,

³⁵ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.80

³⁶ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p. 71

szerepét betölteni, ami Európát képviseli, anélkül, hogy a balkáni ellentétekbe és nézeteltérésekbe belekeveredne.”³⁷

A görög politikát erősen áthatja a történelmi részletekhez való ragaszkodás, a kialakult konfliktus etnikai aspektusai és a jövő instabilitása miatt való aggodás. A görög elnök K. Kamaranlis 1992. január 3-án ez Európai Közösségbe tartozó államok vezetőinek a következőket mondta:

„Ennek a köztársaságnak semmi joga nincs a Macedónia nevet használnia, sem történelmileg, sem etnikailag. Történelmileg azért nem, mert a szlávok, akik a mai lakosság többségét adják, először a Kr.u. 6. évszázadban jelentek meg ezen a környéken, körülbelül ezer évvel Nagy Sándor korszaka után, aki Macedóniát az antik görög világ fontos részévé tette. Etnikailag azért nem, mert a lakosság többségét szlávok és albánok teszik ki, akik mind tiszteletre méltóak, de semmi közük nincs az ókori macedónokhoz.”³⁸

Az új ország nevét illetően több verzió is felmerült. Például az akkori német külügyminiszter, Hans-Dietrich Genscher, javaslata szerint, nevezzék Szkopjei Köztársaságnak. Ezt az ötletet azonban Olaszország, Franciaország és Nagy Britannia elutasította. A görög miniszterelnök, Mitsotakis, indítványozta az Európai Közösség 1992-es lisszaboni csúcstalálkozóján, hogy egy kettős elnevezéssel illessék az országot. Elképzelése szerint a „macedón” elnevezés csak belső használatra lehetne alkalmazható, nemzetközileg viszont egy olyan nevet kell alkalmazni, amiben nem jelenik meg a „macedón” kifejezés. Ez a macedón fél számára elfogadhatatlannak bizonyult.³⁹ 1992. július 30-án a macedón vezetés benyújtotta felvételi kérelmét az ENSZ-be. Ezzel kívánta a szkopjei fél a minél hamarabbi nemzetközi elismertséget megszerezni. A régi jugoszláv csillaggal rendelkező zászlajuk 1992 augusztusában került leváltásra. Helyébe a Vergina nap került, ami II. Philippos ókori macedón király sírhelyét, az észak-görögországi Vergina falu mellett, is díszítette. Ez egy következő ütközési felületnek bizonyult a már amúgy is konfliktusokkal terhelt görög kapcsolattal. Válaszként a görög parlament a Vergina napot 1993.február 16-án törvény által nemzeti jelképnek nyilvánította.⁴⁰ Így a Macedón Köztársaság, hivatalosan FYROM

³⁷ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.85

³⁸ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.85

³⁹ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.71

⁴⁰ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.72

referencianéven, 1993. április 8-án felvételt nyert az ENSZ-be 181. tagállamként nemzeti lobogó nélkül, miután a Biztonsági Tanács 817. számú javaslata alapján a Közgyűlés egyhangúan döntött.⁴¹ További feszültséget okozott, hogy a macedónok olyan jelképeket is használtak, amiket a görögök a magukénak tudtak. Példa gyanánt a macedón papírpénzen a Szalonikiben található bizánci építésű fehér torony volt látható.⁴² Egy, a NATO főtikkárral való macedón találkozót megvétőzött a görög küldöttség, mivel FYROM felvétele a kollektív védelmi szervezetbe, egyben az ország elismerésével járt volna. Görögország átvette 1994. január 1-én az Európai Unió elnökségét. Ezt egy figyelmeztetés kísérte Athén részéről, hogy esetlegesen egy egyoldalú embargót rendel el FYROM ellen. Az Európai Parlament még azon év február 10-én egy megoldási javaslattal állt elő a konfliktus rendezésére. Ebben felszólította Macedóniát nemzeti lobogója és az alkotmány vitatott cikkei megváltoztatására és Görögországot a kereskedelmi kapcsolatok folytatására. Ennek ellenére 1994. február 16-án életbe lépett az embargó, ami minden termékre érvényes volt, kivéve a humanitárius árukra, termékekre. Ez az intézkedés, a Jugoszlávia elleni ENSZ-embargóval közösen komoly kihívást jelentett Macedónia számára, mivel áruforgalmának jelentős része és kőolajimportjának egésze a szaloniki kikötőn keresztül zajlott. Visszavonására tizenkilenc hónap után, 1995. október 15-én került sor, miután a két állam eredményes tárgyalást folytatott New Yorkban, ahol a következő pontokban született megegyezés:

- a határok sérthetlensége
- FYROM elismerése Görögország részéről, mint független, szuverén ország
- FYROM lobogójának megváltoztatása
- a vitatott cikkek eltávolítása a macedón alkotmányból
- az embargó eltörlése.⁴³

A névvitáról nem született megállapodás, mivel az a tervek szerint egy későbbi tárgyalás során kerül volna rendezésre. Ezek a tárgyalások azonban a mai napig eredmény nélkül záródtak, így a görög-macedón névvita napjainkban is tart. A két ország állampolgárai között is tapasztalható az amúgy politikai és diplomáciai szinten zajló konfliktus. Görögországban előfordul, hogy a Macedóniából érkezett autók nemzetközi jelzését, az MK-t, leragasztják a FYROM betűkkel ellátott matricákkal. Ezen kívül, ha Görögországban az

⁴¹ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.92

⁴² Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p. 66

⁴³ Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg, 2002, p.75

eltévedt turisták Macedónia iránti útbaigazítás felől érdeklődnek a helyi lakosok gyakran olyan válasszal illetik a kérdést, hogy ők már most is Macedóniában vannak.⁴⁴ A diplomáciai kapcsolatot 1996 januárjában vette fel egymással a két ország. Ez ténylegesen 1996. február 27-én kezdődött meg, miután megnyitották a nagykövetségeket. A macedón-görög viszonynak fontos ellensúlyát képezi a Macedónia és Törökország közötti kapcsolat. Törökország az elsők között ismerte el Macedónia függetlenségét és az egyetlen ország, ami nemzetközi szervezetekben sem használja a FYROM elnevezést.⁴⁵

De vajon miért ragaszkodtak a volt jugoszláv köztársaság területén élők annyira a Macedónia elnevezéshez? Magyarázatként szolgál, hogy ez az egyetlen név, amivel az identitásukat és a tényleges függetlenségüket elnyerhették. Nem akartak se szerbként, se jugoszlávként, se bolgárként vagy egyszerűen csak szlávként bekerülni a nemzetközi közösségbe, írja Heinz-Jürgen Axt.⁴⁶

3.2 Bulgária

A bolgár-macedón kapcsolatokat szintúgy erősen meghatározza a történelemírásban való ellentmondások, de inkább az etnikai és kulturális hovatartozásról szóló kérdés. Ahogy majd látni fogjuk, az utóbbi az évszázadok során, főleg a 20. században többször is változott. Macedónia kapcsolata Bulgáriával viszont közel sem tekinthető oly mértékben ellenségesnek, mint a Görögországgal.

A középkori bolgár állam megalakulását követően, annak fennhatósága kiterjedt a mai Bulgária, Macedónia, Albánia, Szerbia és Görögország északi részére is. A 10. században a két részre szakadt bolgár királyságot szervezte újjá Sámuel cár, akit ma mind a bolgárok, mind a macedónok magukénak vallanak. A birodalmáról elmondható, hogy heterogén népességű volt. A lakosság túlnyomó része a délszláv valamelyik nyelvjárását beszélte, így felesleges az etnikai hovatartozásukról, tehát, hogy netán bolgárok, macedónok vagy szerbek lettek volna, elmélkedésekbe bocsátkozni.⁴⁷

⁴⁴ személyes tapasztalatok

⁴⁵ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.93

⁴⁶ Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.66

⁴⁷ Arday, Lajos, Reformok és Kudarcok, BIP, 2002, p.184

Bulgária mindig is „nyugat Bulgáriaként” tekintett Macedóniára, az ott élőkre pedig bolgár származásúnak.⁴⁸ Az 1877-78-ig tartó orosz-török háborút lezáró San Stefano-i béke megteremtette Nagy Bulgáriát, amiben teljesülhetett a vágyuk, hogy egy országba egyesítsék az összes bolgárt. Ez az állam magába foglalta a mai Bulgárián kívül Macedóniát, Észak-Görögországot, Kelet-Albániát és Délkelet-Szerbia jelentős részét is. De mivel ez a berendezkedés a cári imperialista érdekeket szolgálta, mivel Oroszország Bulgária révén jutott volna földközi-tengeri kijáráshoz, több nagyhatalom is ellenállását fejezte ki, többek között az Osztrák-Magyar Monarchia és Nagy Britannia is, ami az 1878-as berlini kongresszuson az új bolgár állam felosztását eredményezte. Ennek értelmében Macedónia visszakerült török uralom alá.⁴⁹ A 20. században háromszor is bolgár fennhatóság alá került a vardari Macedónia, először a balkáni háborúban (1912/13), majd az első világháború során (1915-18) és végül a második világháború alatt (1941-44).⁵⁰

Bulgária nem ismeri el az önálló macedón nemzeti identitás és nyelv létezését, a macedónokat bolgároknak, nyelvüket nyugat-bolgár nyelvjárásnak, a nemzeti identitásukat pedig Tito kreációjának tartja.⁵¹ Az önálló macedón nyelvet a nyugati bolgár nyelvjárásból teremtették meg 1944 után, ami alapszókincsében és nyelvtani rendszerében bolgár, de az már a két világháború között is erős szerbesítésen ment keresztül, mivel a nagy-szerb politika erőszakkal lépett fel a vardari Macedónia területén élő és bolgár tudattal rendelkezőkkel szemben. A macedónok, mint önálló nép és nyelv elismerését nem mindig ellenezte a bolgár fél, amire a következő idézet is utal, amit Georgi Dimitrov, Bulgária miniszterelnöke és a BKP főtitkára, 1948. december 18-án a BKP V. Kongresszusán mondott:

„A második világháború előtt Bulgáriában hatalmas haladó macedón mozgalom működött a macedón nép, mint önálló nemzet önkormányzati jogáért. Pártunk ezt a mozgalmat a legerélyesebben támogatta.”⁵²

A macedón kisebbség jogait elismerte az 1947-es bolgár alkotmány és 1949-ben törvényt is hoztak a macedón és a többi nemzetiség, első sorban törökök, jogainak biztosításáról. 1956-ig nem is változott a Bolgár Kommunista Párt és az állami vezetés

⁴⁸ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.69

⁴⁹ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, 2002, p.185

⁵⁰ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.70

⁵¹ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.94

⁵² Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.190

álláspontja a macedónokat illetően. Az 1944-48 közötti időszakban több száz tanító érkezett a Pirin-vidékre a vardari Macedóniából azzal a céllal, hogy az ottani lakosságban is felébresszék vagy erősítsék a macedón tudatot. Miután az 1940-es évek második felében elkezdődött a macedón tudattal rendelkező értelmiségiek vitája a közös bolgár múlt jelentős személyiségeinek hovatartozását és az események értékelését illetően a Tájékoztató Iroda határozata nyomán a nézeteltérések politikai töltetet is kaptak. A pirini körzetből kiutasították a macedón kultúra jugoszláviai népszerűsítőit, némelyiket, mint titoista kémeket vagy árulót bebörtönöztek és kivégeztek. Erre reagálva a jugoszláv Macedóniában megismétlődtek az 1912, 1918 és 1944 utáni erőszakos események a Macedóniában élő, de magukat bolgárnak valló emberek ellen, ami egy újabb menekült tömeget eredményezett Bulgáriába.⁵³

Ezt követően a bolgár álláspont a macedón kérdést illetően véglegesen megváltozott. Ezt a következő idézet is igazolja 1979-ből:

„A Vardar-vidéki Macedónia, lakosságának döntő részével egyetemben emberemlékezet óta test a bolgár föld és a bolgár nép testéből, vér a véréből... Ki kell fejeznünk nyugtalanságunkat amiatt, hogy a macedón nemzet kialakulása a Macedón Köztársaságban rosszindulatú, harcos bolgárellenes alapon megy végbe”⁵⁴

A történelmi előzmények ellenére Bulgária az elsők között volt, aki elismerte Macedónia, mint állam függetlenségét 1992. január 15-én, nemzetként azonban továbbra sem mutatott hajlandóságot. A görög gazdasági embargó és az ENSZ Jugoszlávia elleni embargója idején, Bulgária lehetővé tette, hogy a területén keresztül Macedónia folytassa kereskedelme egy részét, ami főleg a kőolajimport aspektusából volt kiemelkedően jelentős.⁵⁵ A macedón nyelv elismerésének hiánya a későbbiekben akadályozta a két ország közötti kapcsolatok előrehaladását, hiszen Bulgária nem volt hajlandó államközi szerződéseket macedón nyelven is aláírni, illetve ratifikálni. Ezt a dilemmát 1998-ban sikerült áthidalni, úgy, hogy a jószomszédi, barátsági, biztonsági és együttműködési szerződést két változatban készítették el. A macedón parlament által ratifikált változat végén a következő mondat szerepelt: „a szerződés macedón és bolgár nyelven készült”, a bolgár parlament által ratifikált verzió

⁵³ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.192

⁵⁴ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.190

⁵⁵ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.94

pedig az, hogy „a szerződés bolgár nyelven és a Macedón Köztársaság hivatalos nyelvén készült.”⁵⁶

Bulgária nagymértékben támogatta a Macedón Hadsereg fejlesztését. 1999-ben 94 darab, a Bolgár Hadsereg hadrendjéből kivont, de harcképes T-55 típusú harckocsit adományozott az országnak. Ezek a 2003-as haderőreform előírásainak megfelelően 2005-ig meg lettek semmisítve.

Negatív hatást gyakorolt a két állam kapcsolatára, hogy Bulgária EU-ba való belépése előtt ezrével adott bolgár állampolgárságot macedón lakosoknak, akik minden kétséget kizárva nem a bolgár identitás, hanem a vízummentes utazást biztosító útlevél miatt választották ezt a lehetőséget. Az utóbbi néhány évre a politikai és gazdasági kapcsolatok kiegyensúlyozott fejlődése a jellemző. A macedón nyelvről és identitásról folytatott vita inkább a tudomány és a kultúra, mintsem a politika területére korlátozódik, és kevésbé terheli meg a két ország közötti viszonyt. A gazdasági kapcsolatok továbbfejlesztését viszont akadályozza az, hogy a közös határon csupán három határátkelő funkcionál. Ezen kívül a két ország között nincsen autópálya és vasúti összeköttetés, és mindezek kivitelezése csak a középtávú tervek között szerepel.⁵⁷

3.3 Szerbia

A szerb-macedón kapcsolatok jellege valamelyest hasonlít a már korábban kifejtett bolgár-macedón viszonyokhoz, mivel Szerbia, Macedóniát a mai napig „Dél-Szerbiának” tekinti.⁵⁸ Ez a szerb felfogás abból a tényből is következik, hogy az 1912 és 1913-as balkáni háborúktól a második világháborúig Belgrád a vardari Macedóniát Dél-Szerbia néven kormányozta. 1920-ban egy kolonizációs rendelet került elfogadásra, ami alapján támogatták a szerb telepesek beköltözését Macedónia területére az etnikai struktúra arányainak megváltoztatására. A rendelet kihatásaként 1940-ig 4167 szerb család, közel 25,000 fő költözött az országba.⁵⁹ Lélekszámuk napjainkban azonban elenyésző, hiszen a Macedón

⁵⁶ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.94

⁵⁷ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.95

⁵⁸ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.70

⁵⁹ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.95

Köztársaság lakosságának hivatalosan, a közel 40 ezer főjükkal, csak a 2%-át teszik ki,⁶⁰ ennek ellenére szerb szélsőségesek állásfoglalása szerint lényegesen többen élnek ezen a területen. Számukat közel 250 ezerre teszik és támogatják a Szerbiához való csatolásukat.⁶¹ A macedóniai szerbek és képviselőik azonban soha nem fordultak a macedón kormány ellen, kivéve, ha azt albánbarátsággal vádolhatták meg.⁶² A két háború közötti erős szerbesítés folyamán még az önálló macedón nyelv megteremtése sem valósulhatott meg. Még a szkopjei tudományos társaságok és egyetemek közleményei is szerb nyelven jelentek meg.⁶³ Először 1944 után vált lehetőség arra, hogy létrehozzanak egy önálló macedón nyelvet. Ez a nyelv alapszókincsében és nyelvtani rendszerében bolgár volt, de jelentős mértékben megjelent benne a szerb elem a két világháború közötti szerbesítésnek köszönhetően.⁶⁴

Az 1990-es évek elején születtek olyan spekulációk, miszerint Szerbia majd a boszniai háború után bekebelezi, vagy visszakényszeríti Macedóniát egy újabb közös államba.⁶⁵ Ez azonban, ahogy a történelem is igazolta nem következett be. A Jugoszláv Néphadsereg 1992 márciusában elhagyta a Macedón Köztársaság területét. Ez volt az egyetlen példa az 1990-es években arra, hogy egy volt jugoszláv tagállam háború nélkül nyerte volna el a függetlenségét. A szerbek azonban magukkal vitték, vagy megsemmisítették az összes nehézfegyvert, harckocsikat, gyalogsági és páncélozott harcjárműveket, tüzérségi eszközöket és harci repülőgépeket. Macedóniában csak a határőr és a területvédelmi csapatok kézi lőfegyverei maradtak. Ez azzal is volt magyarázható, hogy nem szándékoztak egy újabb frontot nyitni Horvátország, Bosznia-Hercegovina és az instabil Koszovó mellé.⁶⁶ Jugoszlávia, Görögországhoz hasonlóan, nem ismerte el Macedóniát, ezért a két ország folyamatosan egyeztetett egymással a „macedón kérdés” megoldása érdekében. 1993-ban, Szlobodan Milosevics szerb elnök, azt a lehetőséget is felvetette görög kollegájának, hogy

⁶⁰ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.70

⁶¹ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.288

⁶² Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.13

⁶³ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.187

⁶⁴ Arday, Lajos, Reformok és Kudarok, BIP, 2002, p.190

⁶⁵ Heinz-Jürgen Axt, Europa Archiv, 1993, Folge 3, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch? p.70

⁶⁶ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.95

összák fel az újonnan felszabadult Macedónia területeit egymás között, viszont a görögök ezt a javaslatot elutasították.⁶⁷

A következő érdekütközés Szerbia és Macedónia között a pontatlanul meghatározott határvonalak voltak. A volt jugoszláv köztársaságok és autonóm tartományok közötti határok csak térképen voltak kijelölve, ténylegesen azonban nem. Az 1950-es évek második felétől jellemző volt, hogy a Jugoszláviáról készült térképeken nem tüntették fel a tagköztársaságok és az autonóm területek közötti határokat.⁶⁸ Jugoszlávia széthullásakor a szerb és a macedón államok közötti határvonalat nem teljesen egyértelműen jelölték ki, főleg a koszovói-macedóniai határszakaszon. A helyzet orvoslására létrejött egy megállapodás 2001-ben Macedónia és az akkor már Szerbia-Montenegró között. Belgrád átengedett Szkopjénak közel 1200 hektárnyi korábban vitatott mezőgazdasági területet a koszovói Debelde körzetében. A határ-megállapodást a nemzetközi közösség is elismerte, így ez Koszovó vonatkozásában is hatályba lépett. Ezt követően a koszovói albán adminisztráció felvetette a határkérdés újratárgyalásának szükségességét, ez úttal Szkopje és Pristina között.⁶⁹ Az utóbbi bővebben kifejtésre kerül a dolgot „Albánia és Koszovó” szegmensében.

A következő konfliktus, ami meghatározta Szerbia Macedóniához való viszonyát az a 2008. február 18-i koszovói függetlenség kikiáltása volt. Az 1991-es macedón függetlenné válást követő időszakban a szkopjei vezetés Koszovó kérdésében a „baráti” Szerbia álláspontja mellett volt, már csak azért is, mert a tartomány hovatartozása 1999-ig elenyésző figyelmet kapott. Ennek ellenére a macedón politika óvakodott a látványos szerbbarát gesztusoktól, nehogy albánellenesnek tűnjön.⁷⁰ A macedón védelmi miniszter még 2006 decemberében tett belgrádi látogatásán tartózkodó álláspontot képviselt Koszovóval kapcsolatban. Szerbia hasonló gesztusokra és saját elképzeléseire alapozta, hogy Macedónia majd valószínűleg passzívan fog viszonyulni a kérdéshez. Úgy vélték, hogy Koszovó függetlenné válásának megakadályozása nem csak Szerb, hanem macedón érdek is, mivel egy független koszovói állam létrejötte hasonló folyamatokat indíthatna el Macedónia nyugati

⁶⁷ Háy Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.95

⁶⁸ Háy Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.96

⁶⁹ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.10

⁷⁰ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.4

albán többségű területein.⁷¹ Mindezek ellenére Macedónia 2008. október 9-én elismerte Koszovó függetlenségét,⁷² ami a belgrádi macedón nagykövet kiutasításához vezetett.⁷³

A két ország kapcsolatát továbbá negatívan befolyásolja, hogy a szerb ortodox egyház nem ismeri el a macedón ortodox egyház önállóságát. Ez az egyházak közötti vita azonban napjainkban egyre kevésbé hat az államközi és politikai viszonyokra.⁷⁴

3.4 Albánia és Koszovó

Macedónia albánokkal való viszonya nagyon ellentmondásos múltra tekint vissza. A bilaterális kapcsolatok kiépítését nagyban akadályozta, hogy Albánia csak 1993-ban, két évvel a függetlenedése után, ismerte el Macedóniát és akkor is csak a FYROM referencianéven. Ennek ellenére a későbbiekben óriási gazdasági jelentőséggel bírt Macedónia számára, hiszen a görög gazdasági- és a Jugoszlávia elleni ENSZ-embargó idején Albánia lehetővé tette a kereskedelmet és az utánpótlást a Durres-i kikötő és útjai rendelkezésre bocsátásával. Albánia hivatalosan elhatárolódott a Nagy-Albániát megteremteni kívánó nézetektől, ennek ellenére, nem hivatalosan, támogatta a macedóniai albán radikális csoportokat (kivéve a 2001-es macedón-albán fegyveres konfliktus idején) és az 1994-ben illegálisan létrehozott macedóniai albánok egyetemét Tetovóban. Macedónia továbbá kifogásolta, hogy Albánia nem biztosít megfelelő kisebbségi jogokat a területén élő macedón kisebbség számára.⁷⁵ A konfliktus fő mozgatója mégis etnikai és vallási eredetű, ami a mai napig meghatározza a két nép egymáshoz való viszonyulását. 1953-ban az albán etnikum a lakosság 12,4%-át adta, viszont a 2002-es macedóniai népszámlálás szerint az ország lakosságának már közel 25%-át az albánok teszik ki. Ez az arány két fő okra vezethető vissza. A legfőbb ok a macedónokéhoz képest sokkal magasabb népszaporulat, a másik pedig a Koszovóból való betelepülés.⁷⁶ Tovább feszélyezi a körülményeket, hogy az albán lakosság

⁷¹ Szász József, *Külügyi Szemle*, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.7

⁷² Macedonia recognizes Kosovo, <http://www.mia.com.mk/default.aspx?vId=57722300&lId=2>, Megtekintve: 2012

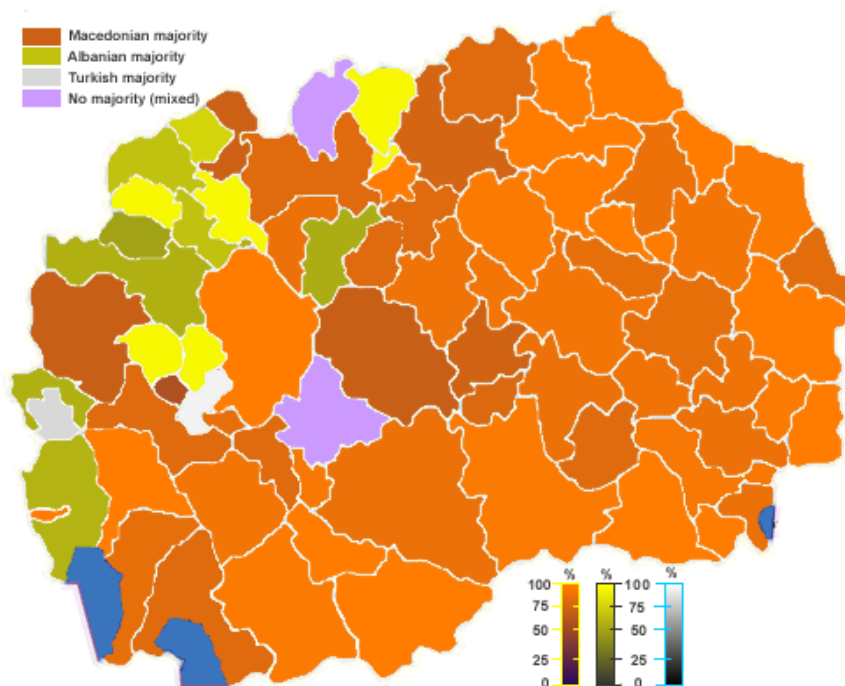
⁷³ Hány Szabolcs, *Felderítő Szemle*, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.96

⁷⁴ Hány Szabolcs, *Felderítő Szemle*, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.96

⁷⁵ Hány Szabolcs, *Felderítő Szemle*, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.99

⁷⁶ Hány Szabolcs, *Felderítő Szemle*, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.96

viszonylag egy tömbben, az ország nyugati és északi-nyugati területein él, Albánia és Koszovó határai mentén, ahogy az, az alábbi térképen is látható.

Macedónia etnikai térképe⁷⁷

A legnagyobb lélekszámú albán betelepedés az 1998-1999-es koszovói háború folyamán érkezett Macedóniába. A nyugati befolyás hatására a macedón állam eleget tett a humanitárius kötelezettségének és befogadott több mint 300 ezer albán menekültet, annak ellenére, hogy ez az intézkedés nem maradhatott hosszú távú következmények nélkül az ország etnikai összetételét illetően. Így alakult ki a köznyelvben a mai napig használt megkülönböztetés a már régóta Macedónia területén élő albánok („albanci”) és koszovói menekültáradattal bekerülő, „jövevény” albánok („siptari”) között.⁷⁸ A 2001-es konfliktust követően az „öshonos” albánság kifejezetten sértésnek vette azt, hogy ha egy nem albán nemzetiségű siptar-nak nevezte.⁷⁹ Macedónia viszont nem járt rosszul abból a szempontból, hogy az együttműködés által közelebb kerülhetett a nyugati szövetségekhez, hiszen függetlenedése óta kulcsfontosságú számára a nyugathoz, első sorban a NATO-hoz és az EU-hoz való közeledés, majd csatlakozás. A menekültprobléma alatt bázisként szolgált a humanitárius tevékenységekhez, a KFOR-nak pedig felvonulási terepet biztosított a

⁷⁷ A 2002-es népszámlálás alapján

⁷⁸ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.20

⁷⁹ személyes tapasztalatok

Koszovóba történő akciókhoz.⁸⁰ A menekültproblémát megelőző évben, 1997-ben, Albániában zavargások törtek ki, amik során kifosztották az albán haderő fegyverraktárait. A fegyverek nagy része a koszovói, illetve a macedóniai albánokhoz került.⁸¹ A többszázezer menekült befogadásával járó következő konfliktusra nem kellett sokat várni, mivel 2001 februárjában megkezdődött az etnikai eredetű macedón-albán fegyveres konfliktus, amit azon év augusztus 13-án az ohridi keretegyezmény zárt le. A keretegyezmény új alapokra helyezte a macedón-albán viszonyt. Többek között a dokumentum magába foglalta a konfliktus lezárását és a politikai törekvések békés úton való rendezését. Ezen kívül fontos megemlíteni azt az etnikai kisebbségekhez szóló intézkedést, miszerint az a nyelv, amit a lakosság legalább 20%-a beszél, a macedón mellett az ország hivatalos nyelvává válik.⁸² A konfliktus során a macedón közvéleményben az a felfogás alakult ki, hogy az incidensnek nem belső okai voltak, hanem koszovói eredetűek. Ezt alátámasztotta az a tény, hogy a Macedóniában harcoló albán gerillák egy része korábban Koszovóban harcolt és, hogy a koszovói-macedón határon rendszeresek voltak a fegyveres összecsapások. Egyes elemzők ezért ezt a konfliktust nem albán felkelésként, hanem Macedónia elleni koszovói agresszióként értelmezik.⁸³

A következő Koszovóval kapcsolatos szembenállás a két ország közötti határvonal kijelöléséhez köthető. Jugoszlávián belül a tagköztársaságok és autonóm régiók közötti határokat csak a térképeken kerültek kijelölésre, ténylegesen azonban nem. Macedónia és Szerbia közötti határszakasról először 2001-ben történt megállapodás, ami egyben a határ koszovói részére is vonatkozott. Az egyezmény értelmében Szerbia átengedett Macedóniának 1200 hektárnyi mezőgazdasági területet a koszovói Debelde körzetében. A később egyre aktivizálódó albán adminisztráció a megállapodás újratárgyalását követelte, ez úttal Szkopje és Pristina között, mivel úgy vélte, hogy a körzet albán lakosságát értékes földterületől fosztotta meg, mindezt az ott élő albánok beleegyezése nélkül.⁸⁴ 2006. május 5-én került sor a két állam miniszterelnökének találkozója és, amerikai közvetítéssel és nemzetközi nyomásra, megállapodtak, hogy Koszovó függetlenné válása után a határkijelölés újratárgyalását, a macedón fél ragaszkodása miatt, csak technikai jelleggel, nem politikai

⁸⁰ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.4

⁸¹ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.99

⁸² Ohrid Framework Agreement, 13.08.2001, 1. Basic Principles, 6. Education and Use of Languages, <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>, Megtekintve: 2012

⁸³ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.97

⁸⁴ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.10

kérdésként fogják tekinteni. Ezen kívül megegyeztek abban, hogy a kérdésben lévő határszakasz ellenőrzése közös járőrökkel fog történni.⁸⁵

Egy, a Koszovóhoz szintén kapcsolódó macedón érdekként említést kell tenni a Gora elnevezésű területen élő gorán lakosságról. A gorán etnikum egy macedón nyelvű, de iszlám vallású népcsoport, jelenlegi létszámuk közel 7,000-re tehető. A „gorán kérdés” felvetését először 2007-ben találta alkalmasnak Macedónia, miután tapasztalták a többi koszovói kisebbség aktivitását. Előtte nem szándékoztak az amúgy is ingatag koszovói-macedón viszonyokat ezzel terhelni. Végül a koszovói kormány biztosította Macedóniát, hogy a függetlenedés után garantálják a goránok nemzeti kisebbségi jogait.⁸⁶

Macedóniának különösen fontos érdeke a jószomszédi kapcsolat fenntartása Koszovóval. Ennek egyik legfontosabb vonatkozása a gazdasági kapcsolatok területén jelenik meg mivel a macedón export jelentős része Koszovóba irányul. A gazdasági együttműködés újraélesztése állami szinten már 2006-ban elkezdődött. Újra megnyitották a Pristina-Szkipje vasútvonalat és bejelentették a két főváros közötti autópálya továbbá a Gniljanet-Kumanovo-t összekötő sínek megépítését.⁸⁷ A koszovói gazdaság beindulásával és a külföldi támogatások sokaságával, macedón gazdasági szakértők szerint Macedónia is jelentős előnyökre tehet szert. Például a fellendülő koszovói termelés elszívó hatása enyhítheti a rendkívül magas macedóniai munkanélküliséget és Macedónia és részesülhet a koszovói természeti kincsek, első sorban ásványi anyagok, kitermelése és feldolgozása általi lehetőségekből.⁸⁸

Macedónia viszonyát Koszovóhoz komoly mértékben befolyásolja a macedóniai albán kisebbség, akik az évek során mindvégig a koszovói függetlenség mellett álltak ki. Különleges kapcsolatuk a határ túlsó oldalán élő albánokkal még a Jugoszláviában való közös együttélésre tehető. Az 1960-as évektől kezdve, Koszovó a jugoszláviai albánság szellemi és politikai központjának szerepét töltötte be. A macedóniai és a koszovói albán gazdasági és politikai elit javarésze közösen tanult a pristinai egyetemen. Ebből is következik, hogy Koszovóhoz nem csak etnikailag, hanem érzelmileg is kötődnek.⁸⁹ A két országban élő

⁸⁵ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.11

⁸⁶ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.11

⁸⁷ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.13

⁸⁸ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.12

⁸⁹ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.16

albánság szoros kapcsolatai azonban kihatnak a határokon átható, alapjába véve az albán kisebbséghez köthető, szervezett bűnözésre. Macedóniában a koszovói albánokkal azonosítják a maffiabűnözést. Ide sorolható az ember- és leánykereskedelem, a drogkereskedés, az illegális fegyverkereskedelem és a dohánycsempészet. Kétségtelen, hogy a nemzetközi ellenőrzés enyhülésével az illegális tevékenységek növekedése fokozott veszélyt jelent majd az eddig is mélységesen érintett Macedóniára nézve.⁹⁰

Albániával erősíti a kétoldali kapcsolatokat az, hogy Macedóniával egyetemben a NATO tagjelöltjévé vált és a MAP⁹¹ keretein belül megkezdte a felzárkózást. Ezt követően 2003 májusában az Egyesült Államok kezdeményezésére létrehozták az Adriai Charta-t, aminek értelmében a három nyugat-balkáni NATO-tagjelölt ország, Albánia, Macedónia és Horvátország, szorosabb biztonságpolitikai és védelmi együttműködést alakítottak ki. 2005 augusztusában egy közös egészségügyi rajt vezényeltek ki Afganisztánba, az ISAF⁹² egyik tábori kórházának alárendeltségébe.⁹³

A félreértések és téves elképzelések elkerülése érdekében le kell szögezni, hogy a Macedóniával való konfliktusok nem egyedi, elszigetelt jelenségeként jelentkeznek a térségben. Nem csak Macedóniának van minden szomszédjával konfliktusa, hanem az összes szomszédjának is van egymással, de ennek a dolgozatnak nem feladata erre kitérni.

A következő fejezet a NATO és az Európai Unió macedóniai misszióit tartalmazza, amik az etnikai konfliktus lezárását és az ohridi keretegyezmény aláírását követően kapták meg mandátumukat. Szerepük jelentős a macedón európai, illetve euroatlanti törekvések szempontjából, mivel elősegítették az integráció felé történő lépések és reformok implementációját.

⁹⁰ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.21

⁹¹ Membership Action Plan – Tagsági Akcióterv

⁹² International Security Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Segítségnyújtó Erő

⁹³ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.99

4. Nemzetközi műveletek Macedóniában 2001-től

4.1 NATO

A nemzetközi beavatkozás igényét előidéző legfőbb tényezőjeként a már egy korábbi fejezetben tárgyalt 1999-es menekültproblémát kell megjelölni, amikor is több százezer koszovói albán menekült, köztük az UÇK számos fegyveres harcosával, Macedónia területére. Annak ellenére, hogy Koszovóban a szerbek elleni harcnak véget vetett a kumanovoi szerződés és az ENSZ Biztonsági Tanács 1244. számú határozata, akadt számos albán veterán, aki folytatni kívánta a harcot Nagy-Albánia vagy Nagy-Koszovó megteremtéséért. Mindezt követte a 2001-es macedón-albán etnikai konfliktus, amit azon év augusztus 13-án lezárt az ohridi keretegyezmény.⁹⁴

Az **Operation Essential Harvest** elnevezésű misszió hivatalosan 2001. augusztus 22-én, ténylegesen azonban 27-én, kezdődött és ugyanazon év szeptember 26-ig tartott. A Task Force Harvest (TFH) célja a Macedónia területén tevékenykedő albán felkelők fegyvereinek és lőszereinek összegyűjtése és megsemmisítése.⁹⁵ Az egy hónapos misszióban brit vezetés alatt, 17 NATO tagállam közel 4.500 katonája vett részt.⁹⁶ A szövetséges erők gyűjtő körleteteket hoztak létre a felkelők tevékenységi körzetein belül, ahol az albánok önként átadhatták fegyvereiket és lőszereiket. A fegyvereket és lőszert megsemmisítették a helyszínen, ha elszállításuk további veszélyekkel járt volna. A megsemmisítéssel, kapcsolatban több lehetőség is felmerült. Köztük szerepelt egy magyarországi verzió is, annak ellenére, hogy az ország erre felajánlást nem tett, sőt, mindvégig ellenezte a Magyarország területén történő fegyver és lőszer megsemmisítést. A választás végül a macedón kormány által kijelölt helyre, Krivolak-ra esett. A műveletben NATO tagállamok mindegyike részt vett, így Magyarország is. A NATO-nak tett felajánlás értelmében a Magyar Köztársaság a misszióban csak nem hagyományos katonai jelleggel kívánt részt venni. Az önként vállalkozó személyek közül létrehoztak egy 41 fős csoportot, amibe beletartozott egy csoportvezető, a fegyvermegsemmisítő részlegbe 24 szakmunkás, a lőszer és robbanóanyag megsemmisítő részlegbe 6 tűzszerész és a logisztikai részlegbe 10 fő, akik őrzés védelméről brit és görög alegységek gondoskodtak. Feladatuk szigorúan csak a NATO szövetségesek által begyűjtött

⁹⁴ Hány Szabolcs, Felderítő Szemle, 2008. december, VII. évfolyam, 4. szám, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, p.96-97

⁹⁵ Operation Essential Harvest (Task Force Harvest), Background Information, <http://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm>, Megtekintve: 2012

⁹⁶ Heinz Kluss, Krisenmanagement in Mazedonien – Ein Lichtsteif am Horizont?, Österreichische Militärische Zeitschrift, 2003, XLI. évfolyam, 1. szám, p. 173

albán felkelők fegyvereinek és lőszerének a megsemmisítése volt. A misszió során megsemmisített fegyverek száma 3875 kézi lőfegyver, melynek 90%-a AK-47-es volt, egy darab BTR-60, egy TM 170 típusú lövéspáncélos és egy darab T-55 harckocsi. A hazaútra 2001.október 4-én került sor. Gödöllőre október 8-án érkeztek.⁹⁷

A NATO sikeresnek tartja a TFH missziót, mivel az ohridi keretegyezményt követően hozzájárult egy következő lépésben a bizalom visszaállításához macedón-albán viszonylatban.⁹⁸ Egyéb szempontokból azonban a missziót kritika érte, mivel csak és kizárólag az albánok által önként átadott fegyvereket voltak hivatottak megsemmisíteni, így nem lehetett felmérni, mennyi fegyver maradt az albán harcosok birtokában.⁹⁹

Az Essential Harvest-et leváltó misszió, az **Amber Fox**, ami céljából létrehozták a Task Force Fox-ot (TFF), 2001. szeptember 26-án kezdte meg tevékenységét a macedón kormány felkérésére. Feladata volt többek között a nemzetközi közösség más szervezetei által fenntartott megfigyelők őrzés- védelme, az erődemonstráció és a TFH által megkezdett stabilizáció kiépítésének a folytatása. Létszáma 700 főt számlált. Kezdetben három hónapra szólt a mandátum, aminek meghosszabbítását a macedóniai helyzet alakulásától tették függővé. Így történhetett az, hogy a mandátum többször is meghosszabbítása került, legtöbbször a macedón miniszterelnök kérésére. Végül az utolsó meghosszabbításra 2002. október 11-én került sor az Észak-atlanti Tanács határozata alapján, 2002. december 15-ig.¹⁰⁰ Magyarország egy felderítő szakasszal, német alárendeltségben vett részt a misszióban. A kötelék 60 főt számlált. Feladatuk a viszályok kiújulásának megakadályozása, ennek elérése érdekében felderítési és biztosító feladatok ellátása.¹⁰¹

A NATO folytatta Macedónia támogatását, a macedón kormány felkérésére egy újabb misszió létrehozásával. Az Amber Fox befejeztével kezdetét vette az utolsó NATO misszió, az **Allied Harmony**. Az akkori macedóniai helyzet stabilizációja a szakértők megítélése szerint nem kívánta egy különleges munkacsoport felállítását. A létszám a TFF-hoz képest 450-re csökkent. A magyar részvétel egy 40 fős ór- és biztosító szakasz kiküldésében

⁹⁷ Csontos András, Horváth József, Új Honvédségi Szemle, 2002 február, LVI. évfolyam, 2. szám, A macedóniai magyar szerepvállalás tapasztalatai, p. 85

⁹⁸ Operation Essential Harvest, <http://www.nhqs.nato.int/page7192527.aspx>, Megtekintve: 2012

⁹⁹ Press Briefing, 2001.09.12, NATO Press Centre in Skopje, Question 4 (Danish Newspaper), <http://www.nato.int/fyrom/tfh/2001/t010912a.htm>, megtekintve: 2012

¹⁰⁰ http://93.63.251.100/sk/documents/mission_ttf.html

¹⁰¹ Kiss Zoltán László, Magyarok a békefenntartásban, Zrínyi Kiadó, 2011, p. 121

nyilvánult meg. Ez a szakasz a skopjei NATO-parancsnokság őrzés védelmét látták el, szükség esetén gyorsreagálású erőt képeztek és kísérési feladatokat is végrehajtottak. A magyar szakasz orvosa látta el a misszió személyi állományának orvosi feladatait. A NATO skopjei parancsnokságán (NHQS) egy magyar katonatiszt teljesített szolgálatot.¹⁰²

A misszió fő feladatai műveleti és tanácsadó feladatokból álltak, illetve az adott helyzetnek megfelelően támogató tevékenységekből. A műveleti feladatokhoz tartozott a hírösszeköttetés és a megfigyelés nemzetközi szervezetekkel és a macedón hatóságokkal és a helyi lakossággal való együttműködés a korábban még a felkelők tevékenységeinek kitett zónákban. Ezen kívül a NATO erődemonstrációját is szolgálta, hogy elősegítse a békés rendezést az albánok és a macedónok között. A tanácsadói feladatok között szerepelt első sorban a katonai szakértői vélemény nyújtása a Macedón Köztársaság hatóságai és a védelmi szektor részére, katonai kiképzés és erőforrások koordinálására. További feladatként szerepelt az információ csere a hatóságokkal, a határbiztonsággal és a csempészet akadályozásával kapcsolatban. Az Allied Harmony mandátuma 2003. március 31-én járt le. Ezt követően csak tanácsadói szerepet látott el NATO, a műveleti tevékenységek végrehajtását átadta az EUFOR-nak.¹⁰³

4.2 Az Európai Unió részvétele

Az EU szereplése a nemzetközi békefenntartásban csak a sok nehézség és akadály leküzdése után valósulhatott meg. Az 1991-1995-ig tartó délszláv háború során mutatott tehetetlenség arra ösztönzött, hogy az unió világpolitikában és a balkánon betöltött szerepét újraértékelje. A térség instabilitása a közös kül- és biztonságpolitikában, illetve a védelmi politikában is változásokat kényszerített ki, de a valós katonai reagáló képesség még mindig elmaradott volt. Az EU nem tudott vezető szerepet betölteni az 1999-es koszovói háború és az azt követő menekültprobléma során sem, ismét szükség volt a NATO és az Egyesült Államok segítségére a válság kezeléséhez.¹⁰⁴ Az első valóban uniós válságkezelési művelet a 2003 januárjában átvett boszniai ENSZ rendőri misszió volt.

¹⁰² Kiss Zoltán László, Magyarok a békefenntartásban, Zrínyi Kiadó, 2011, p. 124

¹⁰³ http://93.63.251.100/sk/documents/mission_allied_harmony.html

¹⁰⁴ Vincze Dalma, Az Európai Unió és a Nyugat Balkán kapcsolatai és az unió bővítési stratégiájának változatai, Külügyi Szemle, VII. évfolyam, 2008, 1. sz., p. 27

A macedóniai katonai műveletet az Európai Unió 2003. március 31-én vette át a NATO-tól. Az akkor véget ért „Allied Harmony” helyébe a „Concordia” nevezetű misszió lépett, ami az Unió első katonai missziója volt. A macedóniai NATO katonák, uniós katonákkal való helyettesítését, egy két éves tárgyalás előzte meg az EU és a NATO között, amit a 2002 decemberében tartott koppenhágai EU csúcson véglegesítettek.¹⁰⁵ A Concordia létszáma 350 fő volt. Feladatuk közé tartozott a járőrözés, felderítés, megfigyelés és az összeköttetés fenntartása.¹⁰⁶ A műveletet végrehajtó EUFOR erők törzsében két magyar tiszt teljesített szolgálatot.¹⁰⁷ A misszió véget érését, 2003. december 15, követően átvette helyét, egy, szintén uniós, rendőr misszió, mivel a politikai és a biztonsági helyzet Macedóniában instabil maradt. A magán tulajdonban lévő fegyverek száma elterjedt és rendőri tevékenység albántöbbségű területeken lényegében nem volt. A „Proxima” névvel ellátott küldetés 2003. december 15 – 2005. december 14-ig volt jelen Macedóniában. Létszáma 300 fő volt, ami 130 rendőrt, 30 civilt és 140 helyi támogató és kiegészítő személyzetet foglalt magába.¹⁰⁸ Magyarország 5 rendőrt delegált az EU parancsnokság törzsébe. Első sorban a szervezett bűnözést voltak hivatottak visszaszorítani, de feladataik közé tartozott az etnikai kisebbségekkel való jó viszony kialakítása és, hogy gondoskodjanak az intézményes és rendészeti reformok fenntarthatóságáról,¹⁰⁹ mivel az Európai Bizottság 2005-ben javaslatot tett az ország tagjelölti státuszára konkrét időpont nélkül azzal az indoklással, hogy sok tagállam kifogásolja Macedónia magatartását a korai tagságkérelem, erős etnikai ellentétek, a görögökkel folyó névvita és a vízumkönnyítések elutasítása miatt.¹¹⁰

¹⁰⁵ Heinz Kluss, Krisenmanagement in Mazedonien – Ein Lichtstief am Horizont?, Österreichische Militärische Zeitschrift, XLI. évfolyam, 2003. 1 sz., p. 176

¹⁰⁶ Mission strength, <http://www.csfederalismo.it/index.php/it/eufor-concordia>, Megtekintve: 2012

¹⁰⁷ Részvételünk a válságkezelésben, http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/_volt_ketoldal_u_kapcsolatok/Europa/macedonia/, megtekintve: 2012

¹⁰⁸ Mission strength, <http://www.csfederalismo.it/index.php/it/eupol-proxima>, Megtekintve: 2012

¹⁰⁹ The EU Police Mission, http://www.ssrnetwork.net/document_library/detail/5500/the-eu-police-mission-eupol-proxima-and-the-european-union-police-advisory-team-eupat-in-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia, Megtekintve: 2012

¹¹⁰ Vincze Dalma, Az Európai Unió és a Nyugat Balkán kapcsolatai és az unió bővítési stratégiájának változatai, Külügyi Szemle, VII. évfolyam, 2008, 1. sz., p. 34

5. A Macedón állam és gazdaság

A Macedón Köztársaság¹¹¹ a Nyugat-Balkán dél-keleti csücskében helyezkedik el. Északon Koszovó és Szerbia, délen Görögország, keleten Bulgária és nyugaton Albánia határolja. Fővárosa a több mint 500 ezer lakosú Szkopje, ami 1854 km²-en terül el.¹¹² Az ország lakossága a 2002-es népszámlálás adatai szerint 2.022.547 fő volt. Ebből 1.297.981 macedón, 509.083 albán, 77.959 török, 53.879 cigány, 35.939 szerb, 17.018 bosnyák, 9.695 vlah és 20.993 egyéb nemzetiségű volt. A macedónok, vlahok és szerbek vallásilag az ortodox egyházhoz tartoznak, míg a többi nemzetiség zöme iszlám vallású.¹¹³ A lakosság, 2009-es adatok alapján, 59,2%-a városokban, 40,8%-a pedig vidéken él. Az országban egykamaras törvényhozás, a „sobriane”, és többpárti parlamenti demokrácia működik. Jelenlegi miniszterelnök Nikola Gruevski, aki az IMRO-DPMNE koalíciót vezeti, akik a 2011-es választásokon a szavazatok 38,98%-át érték el.¹¹⁴ Hozzá kell tenni, hogy a jelenlegi koalícióban szerepel egy albán párt is, az Albán Demokraták Pártja, ami a koalíció 38 parlamenti székéből 8-ban képviselteti magát.¹¹⁵

Az ország gazdasági állapota nem túl kedvező, teljesítménye gyenge. Ipára az érces nyersanyagok és a dohány feldolgozására épült, napjainkban azonban ezek az ágak különböző külföldi tőkések csoportok kezében van.¹¹⁶ Magyarország is kivette részét a privatizációból, amikor 2001-ben, német engedélyre, mivel a Magyar Telekom akkor már a Deutsche Telekom leányvállalataként funkcionált, a MAKTEL¹¹⁷ privatizációja révén lett jelentős befektető. Ezt követően Magyarország megítélését nem követte nagy népszerűség,¹¹⁸ mivel a MAKTEL nemzeti tulajdonban lévő, az ország akkoriban egyik legstabilabban működő cége volt Macedóniában és 2003-ban a modernebb vállalatvezetési rendszer bevezetése következtében létszámleépítésekre is sor került. Ez egyesekben magyarellenes érzelmeket táplált, ami különböző megnyilvánulásokban öntött formát. Ez olyan módú

¹¹¹ Az ENSZ-be Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaságként nyert felvételt a Görögországgal mai napig tartó névvita miatt.

¹¹² Macedonia, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/354223/Macedonia>, Megtekintve: 2012

¹¹³ Pap Norbert, Reményi Péter, Végh Andor, 2009, Országtanulmány: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, p.3

¹¹⁴ Early Parliamentary Elections 2011, <http://217.16.84.11/Default.aspx>, Megtekintve: 2012

¹¹⁵ Parliamentary Group, http://pdsh.info/index.php?option=com_content&view=article&id=1294&Itemid=595&lang=en, Megtekintve: 2012

¹¹⁶ Pap Norbert, Magyarország a Balkán és a Mediterráneum vonzásában, 2010, p. 114

¹¹⁷ Makedonski Telekom – Macedón Telekom

¹¹⁸ Ez az ellenszenv valójában nem Magyarország, vagy a magyar emberek ellen irányult. Ha más állam lett volna a fő befektető több mint valószínű, hogy azon állam és állampolgárai is hasonló reakciókban részesedtek volna.

véleménynyilvánításhoz is vezetett, mint az eset, amikor egy magyar rendszámú autóra rávésték az „UÇK”¹¹⁹ feliratot, jelezve ezzel, hogy albánnak, tehát ellenségnek tekintik a tulajdonosokat.¹²⁰ A macedón gazdaság és társadalom Jugoszlávia felbomlását követően fokozottan nehéz helyzetbe került. A volt jugoszláv kapcsolatok, ahova a macedón kereskedelem jelentős része irányult és ahonnan a pénzügyi segélyeit az évek során kapta, megszakadtak a Szerbia-Montenegró elleni ENSZ embargó következtében. Görögország a névvitát ürügyként használva gazdasági blokádot vezetett be Macedónia ellen 1993-94 között, ami során lezárta előtte a létfontosságú szaloniki kikötőt. Ebből az elszigetelt helyzetből csak az Albánia és Bulgária által nyújtott segítség, a két országon keresztül történő szállítás és utánpótlás, tudott segíteni. A háborús körülmények és az ország elszigeteltsége távol tartotta a külföldi befektetőket. Az 1990-es évek közepétől a gazdasági reformok pozitív hatást értek el az ország fejlődésében, ezt azonban ismét visszavetette az 1999-es koszovói háború és a vele járó menekültprobléma, ami következtében több mint 300 ezer koszovói albán érkezett az országba. A 2001-es macedón-albán etnikai konfliktus újabb gazdasági károkat okozott és jelentősen lelassította a fejlődést, ami azóta pozitív tendenciát mutat. A függetlenedés óta eltelt években a piacgazdasági viszonyok megerősödtek. Gazdasága 90%-ban magántulajdonban van.¹²¹ A munkanélküliség legfrissebb adatok alapján, 2012 első negyedében, 31,6% volt. A függetlenedést követően, egészen napjainkig az átlagos munkanélküliség aránya 32.90%-ra tehető. Ebből a két extrém adat, az 1993-as legalacsonyabb arányú munkanélküliség 27.70%-al, míg a legmagasabb értéket az arány 2005-ben érte el 37.70%-al.¹²² Egyes macedón gazdasági szakértők arra számítanak, hogy a koszovói gazdaság fellendülése, főleg uniós és amerikai pénzügyi támogatások és befektetések hatására, elszívó hatással lesz majd a macedóniai munkanélküliekre.¹²³ A GDP alakulása a függetlenné válás óta jelentős ingadozást mutat, első sorban az évek során végbemenő politikai változások miatt. Másodsorban annak tudható be az egyenlőtlenség, hogy az ország gazdasága nagymértékben függ az európai gazdasági teljesítménytől.¹²⁴ A

¹¹⁹ Ushtria Çlirimtare e Kosovës – Koszovói Felszabadítási Hadsereg

¹²⁰ személyes tapasztalatok

¹²¹ Pap Norbert, Reményi Péter, Végh Andor, Országtanulmány: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, 2009, p.5

¹²² Macedonia Unemployment Rate, <http://www.tradingeconomics.com/macedonia/unemployment-rate>, Megtekintve: 2012

¹²³ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.12

¹²⁴ Pap Norbert, Reményi Péter, Végh Andor, Országtanulmány: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, 2009, p. 6

jelenlegi GDP 10 milliárd dollár körül forog.¹²⁵ Az államadósság a GDP-hez képest a 2000-es évek eleje óta jelentős mértékben csökkent. Legalacsonyabban 2008 decemberében volt, amikor elérte a 20.6%-ot. Napjainkban az államadósság 28.1%.¹²⁶

Macedónia külpolitikájában az egyik legnagyobb prioritást élvező cél, amit már a függetlenedés óta igyekeznek elérni, a jószomszédi viszonyok kialakítása és az euroatlanti integráció. Az ország már 1998 óta NATO tagjelölti státuszban van, de belépést Görögország a fennálló névvita miatt mindvégig megakadályozta. Mindazonáltal az országnak a NATO tagság érdekében át kellett alakítania haderejét és egy modern, kis létszámú, képességalapú haderővé. A reform, az ún. Dinamikus Átalakítási Terv, 2005-ben került kidolgozásra. Ennek értelmében 2007-re eltörölték a hadkötelezettséget és felállították a kis létszámú, professzionális haderőt. Létszáma 12 ezer fő, ami egy 1000 fős különleges alakulattal rendelkezik. Szárazföldi- és légi haderőnemébe beletartoznak a különleges, a kiképző és a logisztikai egységek és a határrendészet. Főparancsnoka az elnök, jelenleg Gjorge Ivanov. Annak ellenére, hogy még mindig csak NATO tagjelölti státuszban van az ország, részvételüket az „Iraqi Freedom” és az afganisztáni ISAF műveletben ez nem akadályozta meg. Irakban a Macedón Hadsereg Különleges Műveleti Ezredéből állomásozott 35 fő, valamint az USA Központi Parancsnokságához és Bagdadba is vezényelt tiszteket. Az ISAF alárendeltségébe, Kabulba, egy 127 fős gépesített lövész század lett vezényelve, illetve az Adriai Charta közös kötelékében egészségügyi szolgálatot is ellátnak Afganisztánban a macedónok.¹²⁷

6. Biztonságpolitikai következmények Magyarországra nézve

Ahogy láthattuk a macedóniai helyzet sokat változott az évek során, bilaterális kapcsolatai a szomszédos országokkal többé-kevésbé rendeződtek, elindult az európai és az euroatlanti integráció útján és komoly lépések történtek a belső konfliktusok rendezésére is (ohridi keretegyezmény). Belpolitikája azonban egyre több belföldi és külföldi kritikába ütközik. A macedón közigazgatást egyre inkább áthatja és befolyásolja a politika. Helyi és nemzetközi megfigyelők úgy becsülik, hogy 2010 óta a közszférában dolgozók száma 40.000

¹²⁵ Macedonia GDP, <http://www.tradingeconomics.com/macedonia/gdp>, Megtekintve: 2012

¹²⁶ Macedonia Government Debt to GDP, <http://www.tradingeconomics.com/macedonia/government-debt-to-gdp>, Megtekintve: 2012

¹²⁷ Úton a NATO felé: a macedón hadsereg: http://kitekinto.hu/europa/2012/03/08/uton_a_nato_fele_a_macedon_hadsereg/, Megtekintve: 2012

fővel nőtt. A régóta ott dolgozókat leváltották és a párthoz hű személyezettel töltötték fel a megüresedett pozíciókat. Ez egyben azzal is jár, hogy nem a legmegfelelőbb, leghozzáértőbb ember kapja meg az állást. Sokak számára vonzó az ilyen lehetőség Macedónia gazdasági helyzetéből adódóan, hiszen az állami munkahelyek sokkal biztosabbnak bizonyulnak. Hasonló helyzetet lehet megfigyelni a média szabadsága és többelvűsége terén. A macedón média politikailag mélységesen megosztott és sokan úgy vélik, a politikailag befolyásos üzletemberek érdekeinek megfelelően tevékenykedik. Az újságírók megfélemlítése komoly problémát okoz egyes nemzetközi szervezetek szerint. Állítják, hogy a macedón újságíróknak gyakran önkontrollt kell gyakorolniuk a publikációikkal kapcsolatban a munkájuk megtartása érdekében. Az ellenzéknek, illetve az ellentétes véleménnyel rendelkező dolgozókat gyakran árulóknak titulálják. Példa erre, mikor 2009 decemberében egy napilap közzétette azon újságírók listáját, akiket elvileg megvesztegetett a görög kormány.¹²⁸

Nem lehet azonban kizárni a régi konfliktusok újra felszínre törésének a lehetőségét. Első sorban ez alatt a macedón-albán etnikai konfliktust kell érteni. Egyéb hosszú ideje megoldatlan kérdésen újból felszínre hozzák ezeket a régi ellentéteket, például az európai és az euroatlanti integrációt gátló Görögország, a gyenge teljesítményű gazdaság és a párton belüli viszályok. Az etnikai ellentétek napjainkban is alkalmanként eldurvulnak. Leglátványosabb esemény a 2011. február 13-án lezajlott tömegverekedés a szkopjei várnál ahol legalább 100 macedón és albán esett egymásnak egy templom múzeum építése kapcsán. A gyűlölködés folytatódott az interneten is, ahol több alkalommal is etnikai tisztogatásra buzdították a feleket. Egy felmérés szerint az albán lakta területeken élők két harmada támogatná egy nagy albán állam létrehozását (Albániával és Koszovóval), míg közel a fele valószínűnek tartja, hogy ez az ötlet hamarosan meg is fog valósulni.¹²⁹ Ennek kapcsán figyelembe kell venni annak eshetőségét is, hogy miután a nemzetközi közösség kivonul és véglegesen „magára hagyja” Koszovót, a Nagy-Albániát, vagy Nagy-Koszovót megteremteni kívánó erők ismét nyilvánosan is előtérbe kerülnek. Ennek az is reális alapot adhat, hogy az albán népszaporulat jelentősen meghaladja a macedónét a határ mindkét oldalán. Mindezt tovább fokozza, hogy a Macedóniából elvándorlók között nagyobb számban szerepelnek

¹²⁸ Macedonia: Ten years after the conflict, Europe Report N°212 – 11 August 2011, International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/macedonia/212%20Macedonia%20---%20Ten%20Years%20after%20the%20Conflict.pdf>, pp. 10-12

¹²⁹ Macedonia: Ten years after the conflict, Europe Report N°212 – 11 August 2011, International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/balkans/macedonia/212%20Macedonia%20---%20Ten%20Years%20after%20the%20Conflict.pdf>, p.20, megtekintve: 2012

macedón nemzetiségűek, mint albánok. 2009 végére 2000-rel kevesebb macedón élt az országban, mivel a halálozások száma túltett a születések számán. Ezzel szemben, ugyanabban az évben az albán népesség 4500 fővel nőtt. Előreláthatólag tartani is fogja magát ez a tendencia.¹³⁰ Egy magasabb intenzitású konfliktus esetén számolni kell majd annak „fertőző” hatásától, a jelentős menekültáradattal a környező országokba és az Európai Unióba is mivel praktikusán már elérte a térségnek a kapuját Bulgária és Görögország által. Magyarországnak mindenképpen számítania kellene menekültek fogadására, vagy akár a déli határszakasz lezárására, mivel a Balkán rajta keresztül próbál majd meg eljutni Nyugat Európába. Továbbá elképzelhető lenne egy NATO vagy később akár egy Európai Unió általi beavatkozás, amiben részt kell vennie az országnak, főleg, mint ahogy a délszláv válság idején is, befogadó nemzeti támogatással.

Egy érdekes koncepciót fogalmazott meg Ljupcso Georgievszki 2003-ban a balkáni rendezéssel kapcsolatban. Elképzelése szerint, a multietnikus megoldás ebben a térségben alkalmatlan és etnikailag tiszta államokat kell létrehozni egy új nemzetközi égisz alatt összehívandó Balkán-konferencia keretében. A rendezés értelmében, terület-átengedéssel és lakosságcserével létrehozandó, egy, a térség összes albánját magába foglaló Nagy-Albániát kellene létrehozni, amit etnikailag ugyanúgy tiszta szláv államok vennének körül. Georgievszki szerint így szabályozható lenne a magának úgyszólván utat törő albán hegemonisztikus törekvés, és egy megnövekedett albán állam létrejötte Macedónia veszte helyett inkább annak megmenekülését eredményezné.¹³¹ Egy ilyesfajta megoldásnak akár magyar vonzata is lehet, mivel precedenst teremthetne hasonló konfliktusok megoldására a Balkánon, de Európán belül és kívül is.

További fenyegetést jelent, hogy Macedónia az utóbbi években egy tranzit ország szerepét tölti be az afganisztáni és pakisztáni menekültek számára, akik Iránon, Törökországon és Görögországon át érkeznek oda, azzal a szándékkal, hogy Szerbián keresztül Magyarországra jussanak, onnan pedig tovább az Európai Unióba. Elmondások szerint a macedón hatóságok nem kezelik megfelelően a helyzetet, tehát a Magyarországra jutásuknak igazából csak Szerbia vet gátat.¹³² Az afganisztáni ISAF misszió hivatalosan 2014-ben véget ér, ami következtében csökkenhet az országukat elhagyni kívánó emberek száma a

¹³⁰ Macedonians Shrink as Ethnic Albanians Expand, <http://www.balkaninsight.com/en/article/white-plague-decimates-macedonians>, Megtekintve: 2012

¹³¹ Szász József, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, p.14

¹³² Europe's new transit country, <http://worldcrunch.com/world-affairs/macedonia-europe-s-new-transit-country-for-illegal-immigrants/c1s4316/#.UIrMc8WkrTA>, Megtekintve: 2012

közel-keleti térségből, bár nem feledkezhettünk meg a szíriai és egy potenciális iráni konfliktusról sem, ami további menekült áradattal járhat. Így tehát egy még jobban meggyengült macedón állam nem állhat Magyarország érdekében.

Macedónia és a környező államok lehetséges gyengülésével és a nemzetközi ellenőrzés fokozatos kivonásával erősödhet a Koszovóból átsugárzó albán maffia tevékenységei, amik elsősorban az ember, drog, illegális fegyver és a dohánycsempészetet jelentik. Az albán maffia elsősorban az albánok lakta balkáni területekből nyerik a bázisukat, de a nyugati világban is jelentős diaszpórák élnek, főleg Olaszországban, Kanadában és az Egyesült Államokban, de Magyarországon is. Jellemző rájuk, mint a zsidókra, hogy nem olvadnak be a többségi nemzetbe és összetartó csoportokat alkotnak. A bűnözői hálózatok nem állnak egységes vezetés alatt, hanem egymással kooperáló klánokként működnek. Az albán szervezett bűnözés legnagyobb bevétele az afganisztáni heroin csempészetből származik, aminek Nyugat-Európába való szállításának Koszovó egyik fontos átkelőhelye. Onnan a leggyakoribb útvonal Belgrádon, Budapesten, Pozsonyon és Prágán át vezet. Az európai heroin piacon évente közel 12 milliárd angol font fordul meg, a szakértők szerint az albánok részesedése ebből 40-80% közé tehető, ezt egészíti ki az albániai marihuána, a latin-amerikai kokain és az Európában gyártott szintetikus kábítószeres kereskedelme. Német hírszerzés szerint az UÇK az 1996-99 közötti háborús költségeinek a több mint a felét drogpénzből fedezte. Az európai emberkereskedelemben is nagy szerepet játszanak, említendő példa az 1999-es koszovói albánok menekülése elsősorban Albániába és Macedóniába. Az elmúlt évtizedben közel 1 millió albánt sikerült Nyugat-Európába juttatniuk. A szerb hírszerzés állítása szerint a koszovói és a dél-szerbiai terrorizmus és sok koszovói vezető politikus, köztük több volt koszovói albán miniszterelnök és a jelenlegi Hasim Thaçi is, szoros kapcsolatban állnak az albán maffiabűnözéssel.¹³³

Összegzés

Mindent összevetve elmondható, hogy a független macedón állam és nemzettudat kialakulása későn ment végbe és a mai napig is vitatott a szomszédjai által. Görögország a névhasználat jogosultságát vitatja, Bulgária a macedón nyelv és nép különállását tagadja, Szerbiában szerbnek tartják őket, az albánsággal szemben pedig kölcsönös fenntartásaik

¹³³ Albán Maffia, <http://www.maffiak.eoldal.hu/cikkek/maffiak/alban.html>, Megtekintve: 2012

vannak, és fontos kérdés a mai napig, hogy képes lesz-e a macedónság az albánokkal egy működő multietnikus állam megvalósítására. Az ország elsődleges céljai a jószomszédi viszonyok kiépítése, az albán etnikum kezelése és az európai, valamint az euroatlanti integráció. Láthatjuk tehát, hogy Magyarország nem hanyagolhatja el a balkáni kapcsolatait, mivel azok, még ha jelenleg viszonylagos béke is uralkodik a térségben, közvetlenül vagy közvetetten is befolyásolják a biztonságát. De elérhető-e egy ilyen térségben a nyugalom ahol ennyi féle vallás, öntudat és kultúra találkozik? Rendezni lehet-e a több évszázados sérelmeket és konfliktusokat, vagy csak a nemzetközi szervezetek jelenléte és folyamatos tevékenysége által tartható fent egy ideiglenes béke?

8. Felhasznált irodalom:

Arday Lajos, Reformok és Kudarok, Jugoszlávia utolsó évtizedei és ami utána következett, 2002

Christos Katsioulis, Die griechische außenpolitische Identität im Namenskonflikt mit Mazedonien und im Kosovo Krieg

Csontos András – Horvát József, A macedóniai magyar szerepvállalás tapasztalatai, Új Honvédségi Szemle, 2002. február, LVI. évfolyam, 2. szám

Háry Szabolcs, Macedónia kül- és biztonságpolitikája, Felderítő Szemle, VII. évfolyam 4. szám, 2008. december

Heinz-Jürgen Axt, Mazedonien: ein Streit um Namen oder ein Konflikt vor dem Ausbruch?, Europa Archiv, Folge 3, 1993

Heinz Kluss, Krisenmanagement in Mazedonien – Ein Lichtstern am Horizont?, Österreichische Militärische Zeitschrift, 2003, XLI. évfolyam, 1.sz

Kiss Zoltán László, Magyarok a békefenntartásban, Zrínyi Kiadó, 2011

M. Nystazopoulou-Pelekidou, G. Leontaritis, F.K. Voros, Ach. G. Lazarou, On scientific truth about Macedonia, 1993

Pap Norbert – Reményi Péter – Végh Andor, Országtanulmány: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, 2009

Pap Norbert – Magyarország a Balkán és a Mediterráneum vonzásában, 2010

Szász József, Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám

Vincze Dalma, Az Európai Unió és a Nyugat Balkán kapcsolatai és az unió bővítési stratégiájának változásai, Külügyi Szemle, 2008, VII. évfolyam, 1. szám

Weboldalak:

http://www.servat.unibe.ch/icl/mk00000_.html

www.historyofmacedonia.org

www.foreignpolicy.com

www.fundforpeace.org

www.britannica.com

www.un.org

www.mia.com.mk

www.nato.int

www.nhqs.nato.int

www.pdsh.info

www.tradingeconomics.com

www.kitekinto.hu

www.balkaninsight.com

www.worldcrunch.com

www.maffiak.eoldal.hu

www.csfederalismo.it

www.ssmetwork.net

www.ucd.ie

www.crisisgroup.org